

Polnina nlačana v gotovini

ZIVLJENJE IN SVET

19 L J U B L J A N A 32

Štev. 7.

14. avgusta 1932

Knjiga 12.

ZIVLJENJE IN SVET — flustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. AVSTRILIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NACELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

VSEBINA ST. 7: Dr. Oskar Reya: Opazovanje zračnega pritiska. — Telo in podnebje. — Dr. Ivan Lah: Vihar v koloniji. — Odkod različno staranje žensk in moških. — Oskar Dev †. — Japonska v sliki in besedi (nadaljevanje). — Slike iz življenja in sveta. — Iv. Podržaj: Bedakova osveta (nadaljevanje). — Dr. Stanko Jug: S Sušaka v Afriko. — Mednarodno polarno leto 1932-33. — Smoter novega Plocardovega vzleta. — Živo srebro v naših živilih. — Zanimive najdbe v Gazi. — Jeremija Bentham. — Praktično urejene kuhinje. — Quebec, košček stare Francije v Kanadi. — Znamke pripovedujejo. — Orang pendek, potegvašči. — Šah. — Anekdote. — Žen in gospodinj je zmerom manj. — Humor.

Žen in gospodinj je zmerom manj

Splošna sodba je — in posebno »staromodni« ter »ozkosrčni« moški vztrajajo v tem — da so vse ženske že po naravi ali vsaj nagonu dobre gospodinj. Resnica je, žal, precej drugačna, tako da je zelo dvomljivo, ali je več kot dobra polovica žensk po naravi usposobljena za gospodinjске posle. Sicer pa je razmerje moških, ki so družabno polnovredni, tudi komaj ugodnejše...

Skrb za gospodinjstvo nikakor ni lahka stvar, ki se je je treba šele priučiti z dolgotrajnimi skušnjami in po hudih zmotah; prav tako kot vsakega posla, kjer je treba pokazati gotove spretnosti. Zato je število žensk, ki bi bile že po naravi pripravne za gospodinjске posle, razmeroma zelo majhno in je celo mnogo več takšnih, ki se jim takšni posli prav upirajo. Saj niso osamelih primeri mladih in tudi starejših žensk, ki govore več jezikov, lahko napišejo kratko zgodbo ter prav zanimivo razpravljajo o filozofiji, socialnih vprašanjih in literaturi. Vse te ženske pa seveda ne znajo šivati ali kuhati; nobena izmed njih še ni v svojem življenju skuhala jajca ali olupila krompirja. Človek bi ji skoraj ne zaupal, da bi mu skuhala škodelico čaja.

Za bogato žensko končno ni največja nesreča, če o gospodinjških poslih nima pojma in ji nikakor ne grede od rok, ker lahko z razpoložljivimi sredstvi zaposli izučeno gospodinjsko pomočnico in še spretno posle za druga hišna dela. Za ženo pa, ki nimá smisla za delo v kuhinji in stanovanju in ji mož s svojim skromnim zaslužkom ne more nuditi dovolj sredstev, je rešitev tega vprašanja zelo težka ali sploh nemogoča. Takšni ženi kaj pa ne preostaja drugega kot da se mora polagoma priučiti gospodinjških poslov — kljub temu, da so zanjo največja

muka — ali pa da vsaj deloma zanemarja dolžnosti, ki jih ima opravljati v hiši. Če se pri tem sama v sebi jezi in upira enoličnosti hišnih del, možu pri takšni hiši kaj pa ni prav poslano z rožicami. Saj je znano, da se navadno človek ne odlikuje v delu, ki ga sovraži.

Kljub temu pa je lahko žena, ki kot gospodinja ne izpolnjuje svojih dolžnosti, idealna žena, čeprav ne zna kuhati ali mašiti nogavic. Takšna žena lahko olepšuje življenje možu, ki pa se mora seveda zanimati bolj za duševne in čustvene lastnosti svoje boljše polovice kot pa za to, kakšne uspehe dosega v kuharski umetnosti ali pa kako zna čistiti tla v stanovanju. Dobro je, če takšna ženska res izbere moža, ki luza lahko od teh njenih lastnosti velike koristi! V resnici je pa le tako, da možje z redkimi izjemami bolj cenijo vzorno ali vsaj dobro gospodinjstvo kot vse ostale lastnosti svojih žena. Treba pa je tudi upoštevati, da dožive celo odlične gospodinjke kljub vsem dobrim lastnostim nesreče v zakonskem življenju. Žena, ki so ji gospodinjški posli začetek in konec vsega, je tako zaposlena, da ji za odmor ali počitek — in tudi za moža — sploh ne preostaja časa. Posledica je, da se žene gospodinjkega »tipa« polagoma odtujuje svojim možem in otrokom.

Povprečno se lahko trdi, da je žena iz olikanega srednjega stanu, ki bi bile popolne gospodinjke, vedno manj. Današnji moški se morajo kar lepo sprijazniti s tem dejstvom. V dobrih starih časih so se ljudje mnogo preveč bavili s temi nadlogami in nezmatnimi skrbmi za hišo in dom. Saj čitamo v

(Nadaljevanje na predzadnji strani).

ZIVLJENJE IN SVET

STEV. 7.

V LJUBLJANI, 14. AVGUSTA 1932.

KNJIGA 12.

H. SMREKAR: — 40° C v senci

Dr. Oskar Reya

Opazovanje zračnega pritiska

Dnevno čitamo v vremenskih poročilih našega časopisja podatke o zračnem pritisku barometra. Oglejmo si natančneje to merjenje zračnega pritiska.

Če napolnimo 1 m dolgo stekleno cev z živim srebrom in če vtaknemo odprti konec cevi pokončno v posodo z živim srebrom, tedaj izteče iz cevi živo srebro le do višine 14 cm izpod vrha, tako da ostane v cevi še steber živega srebra, visok približno 760 mm. Zrak pritiska na površino živega srebra v posodi tako, da ne more izteči iz cevi vse živo srebro. Vnanji zračni pritisk in pritisk živosrebrnega stebra v cevi sta v ravnotežju. Ker tehta 1 cm³ živega srebra 13,596 gr, tehta 760 mm visok živosrebrni steber z osnovno ploskvijo 1 cm² 1033 gr. Prav toliko tehta zračni steber od morske gladine pa do kamor sega v višino z osnovno ploskvijo 1 cm². Tej teži pravimo tudi pritisk ene atmosfere. To velja tik nad morskó gladino, v višjih absolutnih legah pa se zračni pritisk manjša z naraščanjem nadmorske višine.

Zračni pritisk je nestalen, neenakomeren in se neprestano menjava. Lahko pade do 720 mm in naraste do 780 milimetrov. Milimeterska tablica ob gornjem delu živosrebrnega stebra nam vsak trenutek točno pove jakost zračnega pritiska. Taka priprava za merjenje zračnega pritiska je zelo udomačeni barometer; izraz pride od grške besede barüs, ki pomeni težek, metron pa mera. Merimo torej težo zraka.

Zračni pritisk se manjša z naraščanjem nadmorske višine tako, da če se nadmorska višina večja v aritmetični postopici, pada istočasno zračni pritisk v geometrični postopici. Aritmetične postopice so zaporedna števila, ki si sledijo tako, da je vsako naslednje število za neko stalno število večje od prejšnjega, n. pr. 2, 4, 6, 8. Če pa pomnožimo v vrsti zaporednih števil predidóče z nekim stalnim številom, nastane geometrična postopica ali progresija, n. pr. 2, 4, 8, 16. Pri padanju zračnega pritiska je pri naraščanju nadmorske višine za vsakih 100 m stalno število enako 0,987, to se pravi, če je zračni pritisk tik nad morjem 760 mm, znaša 100 m višje 760 krat 0,987, t. j. 750,5 mm, v višini 200 m 750,5 krat

0,987 itd. Nadmorska višina se večja aritmetično, vsakokrat stalno za 100 m, zračni pritisk pa se istočasno manjša geometrično s stalnim številom 0,987.

Za pravilno določanje zračnega pritiska v kakem kraju je pred vsem važno, da poznamo točno nadmorsko višino kraja, temperaturo zraka, ki neposredno obdaja barometer in splošno temperaturo zraka dotičnega kraja. Temperatura zraka je v sobi vedno drugačna kakor zunaj. Z naraščanjem ali vpadanjem temperature v sobi se dviga ali pada tudi živo srebro v barometru. Zato kaže pri istem zračnem pritisku barometer pri nižji temperaturi nekoliko nižjo vrednost zračnega pritiska kot pri višji temperaturi. Da odstranimo ta vpliv, reduciramo stanje barometra vedno tako, kakor da bi zrak v sobi obdajal barometer s temperaturo 0° C. Vremenoslovci so po večletnih izkušnjah sestavili točno tabelo, po kateri je kaj lahko izvršiti gornjo redukcijo. Da vemo kakšno temperaturo ima zrak v sobi, je pritrjen na vsakem barometru tudi termometer. Ker je temperatura zraka v sobi vse leto nad ničlo, čitamo na termometru vedno le pozitivne vrednosti. Zato moramo čitanju na barometru vedno nekaj odbiti. N. pr. pri temperaturi 0,5° Celzija odbijemo 0,1 mm. Ta redukcija pa je odvisna tudi od velikosti zračnega pritiska. N. pr. pri temperaturi 15° Celzija in pri pritisku 730 mm odbijemo 1,8 mm, pri pritisku 770 mm pa 1,9 mm. Pri istih zračnih pritiskih in pri temperaturi 35° C odbijemo 4,2 mm, odnosno 4,4 mm. Vidimo, da je pri visokih temperaturah ta redukcija že zelo pomembna.

Tudi za redukcijo zračnega pritiska na morskó gladino so vremenoslovci sestavili tabelo za vse nadmorske višine, za vse mogoče temperature zraka in jakosti zračnega pritiska. Barometer meteorološkega zavoda na univerzi v Ljubljani je n. pr. v nadmorski višini 308,8 m. Če vlada zunaj sobe temperatura zraka -20° C, tedaj je treba dodati, če je stanje barometra 730 mm, reducirano na temperaturo v sobi 0° C, še 31,2 mm, da bi kazal barometer tako, kakor če bi bil tik nad morskó gladino. Če je stanje barometra 750 mm, je treba dodati še 32 mm.

Pri istih vrednostih barometra in pri temperaturi zunanjega zraka 30°C je treba dodati še samo 25,6 mm, odnosno 26,3 mm. Vsaka meteorološka postaja ima svojo tabelo, ki velja samo za nadmorsko višino njenega barometra. N. pr. če je postaja na višini 1000 metrov in če znaša zračni pritisk 650 milimetrov, temperatura zraka pa 10°C , je treba dodati še 83,2 mm, da bi kazal barometer tako kakor nad morskou gladino.

Tretji važen popravek barometra je redukcija na normalno zemeljsko težo, ono silo zemlje, s katero privlači vse predmete nase. Zemeljska teža narašča proti zemeljskemu središču. Ker je naša zemlja kot celota na tečajih sploščena krogla, so kraji na tečajih približno 21 km bližje njenemu središču kot na ravniku. Zaradi tega se zemeljska teža veča od ravnika proti tečajema in zato postajajo tudi vsa telesa proti tečajema težja. Tudi živo srebro v barometru tišči v smeri proti tečaju vedno jačje k tlom. Posledica je, da kaže živosrebrni stebel v barometru pri istem zračnem pritisku nekoliko nižjo vrednost v bližini tečajev kot ob ravniku. Da se ta vpliv izključi, so vzeli vremenslovcji za normalno težo ono na 45° zemeljske širine. Zato izdelujejo tovarne barometre, veljavne le za to zemljepisno širino. Če torej opazujemo s takim barometrom v višjih zemljepisnih širinah, pade živosrebrni stebel v cevi zaradi večje teže nekoliko nižje kot na 45° z. š. Izgleda kakor, da je zračni pritisk padel, v resnici pa se je živo srebro znižalo samo zaradi večje zemeljske privlačnosti. Treba je torej vsakokratnemu stanju živega srebra še nekaj dodati. Na tečajih znaša ta dodatek pri zračnem pritisku 760 mm približno 2 mm. Isti zračni pritisk z istim barometrom kaže na ravniku živosrebrni stebel v cevi previsoko. Kajti zaradi manjše zemeljske privlačnosti na ravniku je postalo živo srebro lažje in zračni pritisk ga je potisnil višje. Treba je torej barometru nekaj odbiti. Tudi na ravniku znaša ta odbitek 2 mm. Ker je Ljubljana na 46° z. š., nedaleč od 45° , je ta popravek pri nas zelo malenkosten; pri 760 mm zračnega pritiska znaša le 0,07 mm in se pri opazovanju ne upošteva.

Slične popravke je treba izvesti za različne nadmorske višine pod isto zemljepisno širino. Čim višjo lego ima kaka postaja, tem bolj je oddaljena

od zemeljskega središča in tem manjša je zemeljska privlačnost. Zato je tudi živo srebro tem lažje. Če je zračni pritisk na višji nadmorski višini isti kakor nad morjem, potisne ta zračni pritisk živo srebro višje. Moramo torej nekaj odbiti, odbitek pa je zelo malenkosten, v višini 500 m komaj 0,07 mm, v višini 5000 m 0,37 mm. Tudi ta popravek pri ljubljanskem barometru praktično ne upoštevamo.

Malenkosten popravek, ki ima tudi točno formulo, pa praktično ne pride v poštev, je odbitek zaradi različne pojavnosti zraka z vodno paro. Ista prostornina vodne pare je približno za tri osmine težine zraka lažja kot zrak. Zrak, ki ima več vodne pare, je tedaj lažji kot suh zrak.

Poleg barometra uporabljamo še tako zvani samopisni ali registrirajoči aparat, nazvan barograf. Princip barografa je kovinasta škatlica z zelo elastičnim, valovitim pokrovom, iz katere je popolnoma odstranjen zrak. Zračni pritisk upogiba pokrov, kar se po vzvodih prenese na poseben milimetrski papir. Ta papir je pritrjen na cilindru, ki ga vrti ura. Enkratno zavrtenje cilindra traja en teden, potem se papir menja in ura znova navije. Tako dobimo neprekinjeno krivuljo zračnega pritiska.

V novejšem času dajejo meteorološki zavodi podatke zračnega pritiska v milibarih. Dosedanje merjenje z milimetri nam je dalo samo višino živosrebrnega stebra, milibari pa povedo točno ono silo, s katero pritiska zračni pritisk na zemeljsko površino. Milibar je manjša enota od bara, bar je večja enota sile in ima 1 milijon din. 1 din je enota sile, ki da masi 1 gr pospešek 1 cm v sekundi. Milibar je tisoči del 1 bara. 1 milibar ima torej 1000 din. Ker poznamo specifično težo živega srebra (1 cm^3 tehta 13,596 gr), lahko pretvorimo višino živega srebra v barometru v silo. N. pr. $76,0 \times 13,596 \times 981 = 1,013.663$ din ali 1014 milibarov, 981 je pospešek prostega pada. Tudi vremenske karte imajo izobare označene že v milibarih.

Telo in podnebje

Komur je treba odmora po poklicnem delu in vsakdanjih skrbeh, kdor mora osvežiti svoj oslabil organizem, mu navadno svetujejo »spremembo zraka«. Meščan, ki mora iz dneva v dan živeti v zaduhlih prostorih, doma in pri izvrševanju poklica, pobegne v gore ali na morje, kjer najde res že v par tednih, kar išče: večjo telesno in duševno prožnost. Posledica »spremembe zraka«! Včasih si najbrže zaman belili glavo, odkod izvirajo takšne blagodejne posledice; morda celo nekdanji zdravniki ne bi bili mogli točno pojasniti, zakaj si je človek na čistem zraku in ob mogočnem morju zopet popravil duševno in telesno razpoloženje. V skrajnem primeru bi bil pač splošno pripisal vse te učinke osvežujočemu vplivu sonca in življenja na prostem ter — prav po pravici — tudi dejstvu, da je človek na odmoru, kjer ga ne tarejo same brige in večne dolžnosti, prav posebno dovzeten za številne nove vtiske.

Šele sodobna znanost je s smotrenim klimatološkim proučevanjem ustvarila namestu prejšnjih splošnih in nejasnih domnev točno določeno in dobro utemeljeno teorijo o vplivu podnebja na človeški organizem, pri čemer je do podrobnosti proučila vse, kar je važno za bolehnega človeka, če si hoče popraviti zrahljano zdravje s spremembo podnebja. Preiskave o vsem tem so bile zelo dolgotrajne in strokovnjaki, ki so spremljali

takšne odprave v visoke gore ali na morje, so morali razmotrivati problem s popolnim znanjem fizika in zdravnika. V naslednjem podajamo zanimiva izvajanja dr. A. Hartkopfa.

Vsako podnebje ima številne svojevrstne lastnosti, ki se ravna po zračnem tlaku, temperaturi, stopnji vlage, številu sončnih dni, moči sončnih žarkov, sestavi terena in še drugem. Ker vemo, da je dober zrak za dihalne organe prav tako važen kot dobra jed za želodec, ni treba posebej poudarjati pomena čistega zraka. Da je v tem oziru v velikih mestih, posebno pa v industrijskih središčih, zelo slabo, kažejo mnoge preiskave. Število prašnih zrn v kubičnem centimetru zraka presega včasih desettisoče, na gorah pa malenkost ali pa jih sploh ni. Slično je razmerje glede bakterij. Neki francoski učenjak je našel v 10 kub. cm zraka v Parizu 55.000, v Thunu v Švici pa 25 prašnih zrn, v švicarskih gorah nad 2000 m višine pa sploh nobenih. Ni treba navajati, da v onem prahu niso bili samo najmanjši delci zemlje in peska, temveč množica najrazličnejših anorganskih in organskih snovi, ter da končno vse bakterije, ki jih vsebuje zrak okoli nas, ne povzročajo bolezni. Splošno znano je dalje, kako uničujoče deluje na te mikrobe svetloba, ki je v krajih z večjim in daljšim sončnim izžarevanjem še prav posebno močna. Ta moč se stopnjuje po vsebini kemično delujočih žarkov kratkih

Eden izmed najvažnejših sportnih dogodkov na Angleškem je prireditelj »Sun Bathing Society« (sončne kopeli) v Petersfieldu. Moški, ženske in otroci startajo čim najmanj oblečeni: START ženskih članov k teku.

S prireditve v Petersfieldu: NA CILJU,

valov. Bakteriologi vedo, da je treba mnogo najmanjših organizmov gojiti v temnih omarah in da ostanejo živi le do tlej, dokler jih ne obsije sončna svetloba. Opazovanja so pokazala, da so v tem oziru občutljive celo bakterije, ki so sicer zelo žilave. Bacili jetike v kulturah poginejo že v nekaj urah svetlobe in tudi kali v izmečku jetičnih, ki so zavarovani s sluzo, ne morejo dalj vzdržati svetlobnega učinka. S poskusi je dokazano, da so predvsem ultravioletni (nekoliko manj rdeči in oranžasti) žarki oni, ki imajo te za človeštvo neprecenljive lastnosti.

Dočim je čista sončna svetloba neusmiljeni sovražnik najmanjših živih bitij, pospešuje kot noben klimatični faktor uspevanje in zdrav razvoj višjih organizmov, predvsem človeka. Ta vpliv vidi tudi lajik brez zdravnika. Zato je že ljudstvo ohranilo pregovor, da je treba tam, kjer ni sonca, kmalu zdravnika; sicer pa je treba pogledati samo stanovalce temnih, brezsončnih prostorov, ki jih je žal tudi danes še mnogo preveč, in vsakomur mora biti jasno, kakšne posledice ima za človeka, če mu manjka svetlobe, luči, sonca. V najhujši obliki se kažejo te kvarne posledice pri otroku. S tega poglavja je zanimiv poskus švicarskega zdravnika dr. Bernharda, ki je znan po svojih raziskavanjih o lečenju s sončno svetlobo. V gorski vasi, ki leži nad 1800 m visoko, so kazali vsi otroki, ki so se rodili jeseni in jih skoraj vso zimo niso prinesli iz nizkih in temnih

koč, znake angleške bolezni, pri onih pa, ki so se rodili spomladi in so jun starši lahko dnevno jemali s seboj na prosto, jih sploh ni bilo. Zato lečijo rahitične otroke že dolgo s sončno svetlobo ali vsaj umetnim višinskim soncem, posebno lučjo, ki izžareva ultravioletne žarke. Sicer pa je treba vedeti, da te lastnosti čiste sončne svetlobe niso odkrili moderni znanstveniki, temveč so jo po Herodotu poznali že davno v starem veku. Med lobanjami v bitki pri Peluziju (525 pr. Kr.) padlih vojakov so bile lobanje Perzijcev nekam mehke, Egipčanov pa trde in odporne, kar izvira najbrže odtod, ker so Perzijci nosili svojevrstna pokrivala proti sončnim žarkom. Kako velike uspehe beleži moderna medicina z obsevanjem nezaceljenih, posebno pa tuberkuloznih kostnih bolezni, je splošno znano.

Pri zdravljenju s sončno svetlobo zdravilni učinek ni omejen samo na kostni sistem, temveč se razteza tudi na ves ostali organizem. Razen okostja ima človek še organ, na katerega vpliva svetloba, posebno ultravioletna, prav posebno močno, in sicer kožo. Če sonce obseva zdravega človeka — ki uživa tudi redno hrano — postane koža polagoma rjava; že oddavno — posebno pa po vojni, ko postaja življenje v sportu in na prostem vedno večjega pomena — so ugotovili za dober znak, če je »pigmentacija« kože dosegla čim višjo stopnjo. Anatično se izvrši pigmentiranje s tem, da se v zgornji koži naberejo neštivilna najmanjša

rjava zrnca. Vprašanje, kako nastanejo ta zrnca, je dalo biologom že mnogo znanstvenega opravka. V splošnem priznava znanost danes teorijo kelmorajnskega profesorja Meirovskega, po kateri gre pri tem za oksidiranje nebarvanih telesc onih zrnec, ki nastajajo iz zgornje kože same. Značilno je, da se koža po barva nekako slično — seveda po podedovanju in pod vplivom podnebja — pri otrokih črncev, ki se — kot znano — rodijo z mnogo svetlejšo kožo. Tu je posegla vmes narava, ker je s pigmentom zavarovala občutljive in za življenje važne kožne dele kakor tudi globlje tkivo pred kvarnimi vplivi svetlobnega izžarevanja, pred vsem pa pred preveliko izgubo telesne toplote. Če kdo pretrava, so posledice boleče, kar se često opaža pri letoviščarjih, ki v prvem navdušenju za sonce in zrak preveč izpostavljajo kožo. Komur pa se je vnela koža zaradi premočnega sončnega izžarevanja na snegu, se bo s strahom spomnil, koliko je moral pretrpeti.

Podnebje ob morju in v visokih gorah pozivlja presnavljanje v človeškem organizmu. Ob morju se to posebno opaža pri onih gostih, ki se mnogo kopljejo. Slana voda, lahka masaža kože z valovi, ohlajitev telesa in telesne vaje, ki jih mora kopalec izvajati pri plavanju, vse to osvežuje telo. Znanstveniki so natančno

proučili učinke morskih kopeli na človeško telo in ugotovili med drugim, da zračne kopeli na morskem bregu zmanjšujejo, morske kopeli pa zmerno povečujejo krvni prisk.

Pomorsko podnebje nima učinka, ki ga ima samo alpinsko podnebje, in sicer na kri. Dokazano je, da se število rdečih krvnih telesc, kakor tudi vsebina krvi po krvnem barvilu pomnožuje pri ljudeh, ki prebijejo nekaj tednov v višjih legah. Ta sprememba izvira odtod, ker se mora telo v teh legah prilagoditi nižjemu zračnemu tlaku, ki je v višinah nad 2000 m že za petino nižji in znaša že manj kot 600 mm. Razredčen zrak povzroča pomanjkanje kisika, zaradi česar mora človek pospešiti dihanje; narava skrbi v nadaljnjem sama za to, da človek lahko preskrbi organom dovoljne množine kisika. Žal povečanje krvnih telesc in barvila ni trajno; ko se človek vrne v ravnino, je slika v krvi polagoma zopet prejšnja. Gorsko podnebje dalje živahno draži tudi živčni sistem, kar kaže n. pr. že rahlo spanje, zaradi katerega so ozlovoljeni nekateri šibkejši ljudje v gorah, dokler se ne priučijo podnebja.

Odločitev o tem, ali naj slaboten ozioroma bolan človek išče okrepitve ali zdravja ob morju ali v gorah, je seveda v zdravnikovih rokah. Kljub temu pa je

Na sportnih igriščih vidimo vsak dan več žensk. Slika kaže zastopnice »nežnega spola« med tekom.

mogoče določiti nekaj temeljnih smernic glede te izbire! Ker je povsod sonca in zraka v izobilju, je izbira za one, ki žele samo splošne okrepitve, precej poljubna. Kdor pa trpi na močnem krvnem pritisku, gre sicer lahko v kraje s pomorskim podnebjem, nikakor pa ne sme uživati morskih kopeli. Posebno ugodni učinki so različnih lastnosti obeh podnebij za jetične, pri čemer pa je treba — posebno glede gorskega podnebjaja — upoštevati stanje vsakega bolnika posebej. Ugoden učinek ostrega gorske-

ga podnebjaja se opaža predvsem tudi pri raznih drugačnih pljučnih oboletostih, čeprav starejšega izvora. Z bivanjem ob morju ali v gorah se dajo uspešno zdraviti pomanjkljivosti v ustroju, živčnem sistemu ali na srcu in drugod.

V ostalem je za človeka, ki namerava nekaj prostih dni ali celo tednov žrtvovati soncu in zraku, najboljše merilo njegovo razpoloženje. Večji napori, bodisi pri morskih kopelih ali pri turah v gore, se slej ko prej bridko maščujejo.

Dr. Ivan Lah

Ilustriral Fran Skodlar

Vihar v koloniji

Tam na koncu morskega zatoka se je bila naselila ferijalna kolonija. Mlade in stare učiteljice so prebivale deloma v ribiški hiši nad zatokom, deloma v šoli, ki je bila oddaljena skoraj četrt ure od kopališča. Glavno zbirališče vse kolonije je bilo na bregu poleg ribiške hiše, kjer je bila tudi kuhinja. Tam se je zgrinjala opoldne in zvečer živahna družba kolonistk, ki se je svetila z višave po vsem kopališču s svojimi živimi pisanimi barvami. Tam se je čul še pozno v mrak govor in smeh, ropot stolov in miz, žvenket kuhinjske posode, loncev in žlic, ki se je razlegal po večerji kot zadnji odmev kolonjskega življenja, preden je vse utihnilo v prosojni višini nad morskim zatokom. Tako je vsak večer izginila kolonija v sladkem snu, da se je zjutraj zopet pojavila vsa pisana in vesela v kopališču na drugi strani zatoka.

Vodja kolonije je bil energični gospod Markovič, ki je z mlajšim tovarišem opravljal vse one gospodarske zadeve, brez katerih bi bilo življenje v koloniji nemogoče. Zato je nastopal povsod kot pravi gospodar vse številne ženske družine, ki se je rada pokorila vsem njegovim odredbam. Kajti brez odredb ni mogoče življenje v koloniji in red je prva zahteva stanu, ki mu je izročena vzgoja mladine.

Tako je potekalo življenje v koloniji mirno in enakomerno, odkar se je bila nastanila na bregu ob ribiški koči. Vsako jutro so napolnile učiteljice zadnji del kopališča, kjer so si bile izbrale prostor prvi dan. Tam so polegale po pesku na plaščih in brisačah,

kajti mnoge med njimi so šle le malo v vodo, poznalo se jim je, da so se pokmetile v svojih slavonskih vaseh, nekatere so bile debele, kakor da so našle v svojem stanu vrhunec zadovoljstva, le nekaj je bilo med njimi še mladih, a zdelo se je, da so prišle v kolonijo pod strogim nadzorstvom svojih tovarišic, kajti držale so se zvesto njih družbe in, tudi če so za nekaj časa odplavale v morje, so se vedno zopet vrnile k njim, polegale prav tik njih na svoje mesto in se pogovarjale z njimi, kakor da jim zapajo svojo tudi najtišjo skrivnost.

Bile pa so med njimi, ki so še kazale sledove mlade lepote in nehoče vzbujale misel, ali je že kdo užival slast njihovega telesa ali je prešlo vse njih dosedanje življenje v pričakovanju nečesa, kar ni hotelo priti. Mnogim se je poznalo, da so prvič ob morju in da je to velik dogodek v njihovem življenju. Zanimalo jih je vse, kar so videle okrog sebe, in z neprikrito radovednostjo so

opazovale vsakega tujca-novinca, ki se je pojavil med kopalci. Starejše se niso razburjale; ležale so leno na svojih mestih, le redko zaplavale ob kraju v morje in od daleč gledale življenje in vrvenje v kopališču, ki se je vsak dan ponavljalo in prenavljalo. Zdelo se je, da jim ni do znanstev z gosti, ki so prihajali in odhajali, in tudi oni so se malo zanimali zanje. Kadar se je pojavila nova kopalca v najnovejši modi kopalnih kostumov, so malomarno dvignile glave izpod senčnih zaslonov, pogledale in mirno zaspale naprej. Kakor da je njih edini namen v kopališču, da se prepuste božjemu soncu, da jim opeče in olajša njih telo. In tudi mlade so le skrivaj pogledovale nove goste, kakor da jim ni dovoljeno bližati se razposajenemu svetu sredi kopališča. Ali so bile to stroge odredbe gospoda Markoviča? Ali so same smatrale, da ne spadajo med bogati svet, ki polni s svojim razkošjem svetovna kopališča? Zato so ostale v razdalji od veselih družb, med katerimi je našel gospod Markovič vsak dan novih znancev, ne da bi jih skušal seznanjati s svojimi varovankami. Tudi gospod Markovič je bil mož še v najlepših letih, a brigal se je za svoje kolonistke le kot vodja in gospodar... Njegova odločna beseda jih je obvladala...

Družbe in družine so se menjavale, a niso se menjavali mladi skakači, ki so

ležali dan za dnem vrh kabin v polnem žaru pripekajočega sonca. To niso bili gostje, bili so večinoma domači sinovi primorskega mesteca, vajeni morja in sonca, vitki in zagoreli, s kuštravimi, črnimi lasmi, z očmi žgočimi kot južna noč, brezčutni ni brezskrbni, kakor da jih ne zanimajo hladni tujci, ki so prišli uživati sladkosti in lepote njihovega morja. Niti jim ni bilo do kopanja v mor-

ju, kajti da imajo že vsega dovolj; ležali so vse dopoldne drug poleg drugega na betonski strehi vrh kabin, kjer se je zdelo, da je sončna pripeka neznosna. Spali so kakor gadi na skalah in se le zdaj pa zdaj nagajivo prekucivali drug čez drugega. Končno se je eden iz njih zaprašil v morje, drugi so skakali z visoke deske, se potopili in se s krikom in smehom vračali iz spenjenih valov nazaj na razbeljeno streho nad kabinami. Popoldne so le redko prišli in zvečer so posedali po kameniti ograji ob pristanišču. Tudi oni se niso mnogo menili za učiteljice, dasi so imeli z betonske strehe nad kabinami najboljši razgled na njih družbo; kakor da jih ne zanimajo puste tujke. In tudi one se niso brigale zanje; dasi so se jim zdeli drzni, vendar so bili nevsiljivi; gledale so jih od daleč v obrisih kakor temne podobe v belem svetu visokega sonca, migljale so jim pred očmi njih črnokodraste glave, sloka, zagorela telesa in, kadar so drug za drugim skakali v morje, so jih dobro razlikovale po glavah in postavah. Kaj je njim do kolonistov, ki uživajo mesec dni njihovega morja, onega morja, ki ga imajo oni od prve pomladi do pozne jeseni!... In celo pozimi! Zato se zdi, da so že presiti njegovih najlepših užtkov...

In nikoli se ni zgodilo, da bi bil kateri iz njih pogledal katero iz učiteljic tako, kakor je to navada pri mladih ljudeh... Res je, da so spodobni, a vendar... a vendar... Da bi se vsaj zdelo, da so jih opazili... Ali eno iz njih... Ali da bi se moglo reči, da jim katera ugaja... Niti v kopališču niti zvečer v pristanišču se niso ozirali za njimi... A zdelo se je, da tudi za drugimi ne hodijo... Gospodične so se zvečer ob morju sprehajale same.

»Domisljavi mladiči,« so rekje starejše.

»Morda je tu taka navada,« so rekje mlajše.

»Bolje je, da imamo mir...«

»Saj nam ni nič za take...«

»Bog ve, kaj so...«

»Nič... Domisljavi mladiči...«

In vendar se jim je zdelo čudno, da so tako hladni in resni... In tu na jugu... Ne samo čudno, skoraj razžaljivo... Kakor da ni nobena vredna... recimo, zanimanja... Niti one mlade... Saj vendar niso kmečke bunke... Res nimajo blestečih kostumov, a končno kostum ni vse... Druge ženske so prišle

sem na letovišče s svojimi prijatelji in kavaleriji, ki jih spremljajo povsod... Njim ni treba nikoga. Tem je razumljivo, da se ne bližajo... a one so same... In one so le za nekaj dni... Me pa ostane nemo ves mesec v koloniji... In gospod Markovič je vendar do vseh prijazen... Bil bi zadovoljen, da bi imele več družbe... Lahko bi priredili kak izlet... Po morju ali v okolico...

A bilo je kakor zakleto. Dan na dan so polegali, leni, zaspani, potemneli in skoraj prežgani od sonca, poskakali v

vodo, lezli zopet na streho in drug za drugim izginihi. To je bilo vse...

»Tako je zdaj na svetu,« so rekle starejše, »čuden svet...«

»Mlade niso zanič...«

»Oni niso zanič...«

»Kdo se meni zanje!«

In vendar so se menile. Skoraj vsak iz njih je imel že svoje ime.

Tišina je vladala nad morskim zatoikom in nad kolonijo, vroča, dušiča, neskončna... Da bi zavel veter odtod, da bi priplaval temen oblak, da bi zapihal piš in zadivjal vihar... Da bi prišla izprememba v to neznošno vsakdanjnost!...

Čudno je, kam izginja Anka koj po večerji... Pravi, da rada sanjari sama ob morju... Da je sita ženske družbe ves dan...

Anka je imela najbrže že nad trideset let... O takih stvareh se ne govori... V koloniji je bila prav za prav sama. Družila se ni niti s starejšimi niti z manjšimi... Rekla je, da ne mara žrtvovati svoje svobode. Odločno je odklanjala vsako varuštvo starejših, a tudi z mlajšimi se ni spoprijateljila... Spočetka se je vsem zdelo, da se dobrika

gospodu Markoviču... A gospod Markovič se ni menil zanjo. Imel je doma ženo in otroke. Pa tudi Anka ni imela takih namenov. Prijaznost je bila v njeni naravi. Bila je še dobro ohranjena. Tudi njen kopalni kostum se je zdel drugim precej koketen. Videlo se je, da

se zaveda lepili oblik svojega života, zato jih ni prikrivala. Starejšim to ni bilo všeč. Tudi mlajše so rekle, da se preveč izpostavlja... Končno je treba vendarle pomisliti, da smo učiteljska kolonija...

Zato ni imela Anka prijateljic ne med starejšimi, ne med mlajšimi... In kdo bi se čudil, če rajša sameva ob morju, kakor da bi poslušala njih prazne pogovore... Ona je tako sanjava!... Morda precej čita... A to vendar ne gre, da zvečer tako dolgo izostaja... Treba je paziti na dober glas kolonije...

A kdaj prav za prav hodi Anka spat?... Nekaj časa je prihajala o polnoči, potem še pozneje... Kdo bi vedel!... Lahko reče, da je sedela zaradi vročine zunaj pred kočjo... Nekatere so si postlale zunaj na vrtu... Kdo naj vse opazi... Zadnje čase se je menda preselila v šolo, ker je tu preveč zatohlo...

V šolo?... V šoli je ni. Nekaj časa je prihajala, zdaj je izginita. Rekla je, da je pri ribiču bolje... Napravila si je ležišče na drugem koncu šole... Kdo je hodil gledat za njo?...

H kateri skupini torej spada? K ribiču ali k šoli?... Vsaka skupina misli, da spi drugod. A ona morda ne spi, nikjer... Ali pa, Bog ve kje... Treba bi bilo opozoriti gospoda Markoviča...

A gospod Markovič pravi, da ni njegova stvar, da bi se zanimal za to, kje in kako ženske spe... Njegova skrb je bila, da je prostora za vse. Zdaj je

njih stvar, da se uredi. Vsaka je sama odgovorna zase in za svoj stan...

In začelo se je šepetanje... Kakor ko veter počasi prihaja in zamaje prve valčke ob obali... Valčki zapluskajo ob kamenčke in droben pas sivih penic se pojavi ob robu. To je začetek... In veter prižene nov kolobar valujočih se grebenov in zopet: plusk ob breg, nekaj penečih se valov, vse se odbije in vrača v prostrano ravan... A zopet drvi nova vrsta valov, veterc pihlja neugnan, naval postaja močnejši, glasnejši, val

udarja ob val, se zaganja v obal, šum se širi čez plan, večji in večji naraščajo krogi valov in se razbijajo ob robovih čeri in skal, da padajo onemogli v dno lastnih grobov...

Zaziblje se morje in piš vetra zatuli v pristan... Iz dalje prihaja vihar. Oblak teman je zagrnil vso morskno plan... Zdajpazdaj blisk in grom iz daljav naznanjata grozo in boj. A kaj!... Zadrževal bo ves bes in se izdivjal, vihar bo končan in jutri bo sijal najlepši dan...
(Dalje.)

Odkod različno staranje žensk in moških

Cemu mora baš ženska nositi ves pekel tako zvanih nevarnih let, dočim so moškemu prizanešena? Čemu pozna le ženska nevšečnosti petdesetletnice? Čemu je čuvstvenost žensk v letih odcvitanja tako majava, da zapade lahko v slabo voljo in razburjenost, ko je moški v istih letih umerjen in zadovoljen.

Kdor bi hotel na vsa ta vprašanja odgovoriti, bi moral najti pot, kako odstraniti duševno krizo žensk v nevarnih letih. Odgovor nam je dal berlinski profesor dr. Zondek v svojih najnovejših raziskovanjih, ki so nam prinesla povsem nepričakovano in osupljivo razlago teh nevšečnosti.

Med moškim in žensko obstoji doslej povsem nepoznana, toda prav važna razlika. Njena posebnost je baš v tem, da se pojavi šele tedaj, ko pričnejo ugašati spolne funkcije, ko se že izgubljuje različnost spolov. Novo odkrita razlika med starajočo se žensko in moškim je prav tisto, kar povzroča ženskam v nevarnih letih nevšečnosti in prihranja moškim mučne duševne krize.

Ze v svojih prejšnjih raziskovanjih je odkril Zondek v možganskem privesku malo bromovo žlezo. Kakor bromov prašek, ki ga zapiše zdravnik, tako služi tudi brom iz lastne lekarne našega telesa v pomirjenju. Človek bi postal kakor žoga brezvoljna igrača svojih čuvstev in bi padal z brezmejne radosti v brezdanzo zagrenelost, če bi ne posegla v njegovo delovanje pomirjevalno bromova žleza v možganskem privesku in mu uravnovešala duševnost. Vsekakor poznamo ljudi, čijih veselje se pretvori rado v blaznost in žalost v zamračenost. Ti pridejo slej ali prej v umobolnico, kjer si je zamañ belila glave znanost o vzrokih teh pojavov. Zondek pa je gladko in točno doka-

zal, da manjka tem duševnim bolnikom broma v možganskem privesku. Njihovo razburkano duševno življenje je le posledica tega, ker manjka kemične zavore — broma.

V splošnem imajo vsi ljudje, moški kakor ženske, enako tega pomirjajočega bromovega hormona v možganskem privesku, vendar pa je ta enakost v veljavi le do opasne dobe med 40 in 50 letom. Pri moškem sicer pade v teh letih za malenkost množina broma v tem organu, vendar pa ga ostane še zmerom v normalnih mejah. Povsem drugo pa je to pri starajočih se ženskah. Mahoma izgine večina pomirjevalnega hormona, da ga ostane ženskam v tistih letih komaj tretjina. Pri mnogih starajočih se ženskah sploh ni mogoče najti tega hormona. Ženski torej manjka v nevarnih letih bromovega hormona. V tem spoznanju pa je tudi že naznačena rešitev problema nevarnih let. Pri odcvitačočemu moškemu zadošča običajna mera broma, da drži duševnosti v skladnosti in ravnovesju. Pri ženski v nevarnih letih pa tega ni.

To dognanje daje zdravnikom možnost, da ohranijo tudi ženskam v teh letih njihov dostojen mir. Zondeku se je namreč posrečilo dobiti iz možganskih priveskov bromov hormon v prav zgoščeni in zelo učinkoviti obliki. Ko je vstrcaval ta izvleček poskusnim živalcam, jih je spravil v spanju podobno stanje, kar je jasen dokaz, da deluje vstrcan izvleček prav tako kakor sam hormon v telesu. Pričakovati smemo, da bo tako vendar uspelo dovajati tudi ženskam njihov naravni pomirjevalni hormon, ki bo hitro in zanesljivo ozdravil razne duševne nevšečnosti. Tako je znanost popravila napako narave, ki je pustila pri ženskah usahñiti že pri začetku nevarnih let čuvstva brzdajoči bromov hormon.

DNEVA NE POVE NOBENA PRATKA

Oskar Dev

Dne 3. avgusta je umrl v Mariboru skladatelj Oskar Dev, star 63 let. Rodil se je 2. decembra 1868. v Planini. Glasbeno se je pričel šolati že doma pri očetu, pozneje pa na novomeški gimnaziji, kjer ga je poučeval skladatelj p. Hugolin Sattner. Obiskoval je tudi šolo Glasbene Matice v Ljubljani, na Dunaju pa šolo Ambrosiusvereina. Pokojnik je bil po krušnem poklicu pravnik. Poleg skladateljskega dela si je pridobil nevenljive zasluge zlasti z zbiranjem in komponiranjem koroških narodnih pesmi. O njegovem delu bodo nedvomno spregovorili še strokovnjaki.

Kako se počuti človeško telo

na zraku, nasičenem z negativno elektriko. Osebe, ki so jih preizkušali, so pri čitanju številki vdihavale zrak, nasičen z negativno elektriko, kar je imelo za posledico, da so bile mnogo bolj zbrane. Vzporedni poskus z vdihavanjem zraka, nasičenega s pozitivno elektriko, je pojav še bolj podkrepil. Isti pojav se kaže v atmosferi, posebno pri vremenskih izpremembah. Če se približuje nizki zračni tlak, se nasiti zrak s pozitivno elektriko iz zemlje. Pri tem se pokažejo pri mnogih ljudeh raznovrstna neugodja (omotica, glavobol, neprijeten pritisk). Če so taki ljudje vdihavali zrak z negativno elektriko, so motnje prenehale. — Rč.

JAPONSKA

V SLIKI IN BESEDI

Navajajoč svoje pogodbene obveznosti do Anglije je vstopila Japonska tri tedne po izbruhu sovražnosti v vojno na strani zaveznikov. Polastila se je brzo nemških posesti v Tihem oceanu in si ustvarila skoraj nezavzemljiv položaj na Daljnem vzhodu.

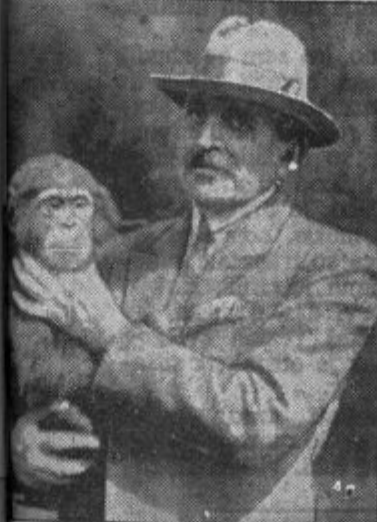

Ko so bile zapadne sile popolnoma zaposlene z borbo, je Japonska izrabila prilžnost in se utrdila na Vzhodu. Pridobila si je železniške koncesije, rudnike in trgovske pravice v raznih deželah s tajnimi pogodbami in dogovori. Na mirovni konferenci je nastopala enakopravno z ostalimi zmagovitimi silami.

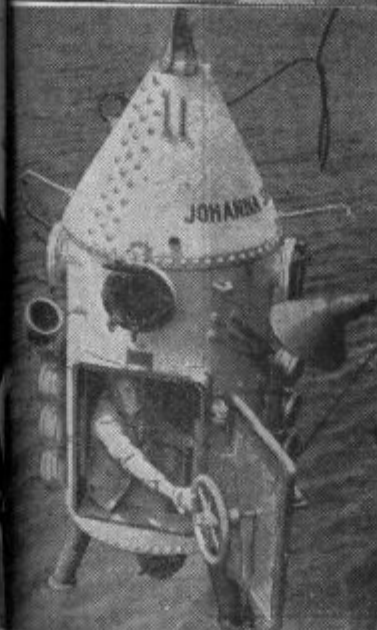

Zgoraj levo: Odmev angleško-francoske antante — angleški prestolonaslednik (levo) in francoski

državni predsednik Lebrun (desno) ob odkritju spomenika angleškim in francoskim vojakom v Thiepvalu. — Pokrajina v Gran Chacu, za koje posest preti vojna med Bolivijo in Paraguajem. — Poleg: Sir Hubert Wilkins proučuje možnost nove odprave s podmornico na severni tečaj.

Desno zgoraj: Bojevito arabsko pleme Vahabstov. — Spodaj: Znameniti pomlajevalec profesor Voronov. — V spodnji vrsti: Potapljaški zvon parnika »Johanna Smith«, s katerim se spuščajo radoznali potniki na morsko dno ob južni kalifornijski obali. Zvon je udobno opremljen za 4 osebe, ki lahko ostanejo celih 60 ur pod morjem. — Desno: Ob žetvi.

Dr. Stanko Jug

S Sušaka v Afriko

Potovanje je velika moda današnjega stoletja. Čeprav je huda gospodarska kriza svet malo stisnila v njegovih zahtevah, naletimo v vlakih in na ladajah še zmerom na ljudi, s kovčegi, oblepljenimi z reklamami hotelov daljnih in eksotičnih mest. Mimo njih drve kraji in ljudstva, ne zapuščajo pa v njih nikakega vtisa. Ti ljudje se prekladajo samo zato po svetu, ker je to moderno, ker to zahteva od njih družba prav tako kakor svileni srajco ali zlikane hlače. Kako majhen je med to množico odstotek potnikov, ki jim je potovanje spoznavanje samega sebe in okolice, proučevanje tujih narodov in njihovih običajev, poglobljanje v zgodovino in legendo!

Od nekdanj me je privlačilo Sredozemsko morje. Kolikokrat sem slonel nad zemljevidom in so mi v duši vstajale slike kot nekakšna dedščina srednješolske romantike. Zamislil sem si jug z njegovim brezoblačnim nebom, cipresami in palmami, na belih pečinah z večno zelenim bršljanom zastrtimi marmornatimi palačami, ki jih obdaja in obliva bleščeče morje. Porajalo se mi

je hrepenenje, da bi od blizu videl te zlate obale, zibelko naše kulture in pa morje, ki je bil tisočletja sen narodov, hitečih od severa, vzhoda in juga k njegovim bregovom, kjer so se potem pomehkužili in izginili. Ko sem se pripravljaj na pot, sem se spomnil, kako stvarnost po navadi razblini lepe sanje. Privil sem luč hrepenenja in skušal ustvariti popolno ravnodušnost občutka, da bi razočaranje bilo tem manjše.

Bilo je še mračno, ko sem se zbudil v vagonu sušaškega brzega vlaka in pogledal skozi okno. Vse naokoli skalovit kraški svet z redkimi pritlikavimi borovci. Le redke so majhne dolinice z zeleno travo, skrbno zastražene s skalnatim zidom. Vlak je brzel po strmem padcu proti morju, sonce je izšlo in rosne kapljice so trepetale v nešteti barvah v ranih jutranjih žarkih. Bil je res pravi prvi dan dopusta. Še nekaj zavojev, nekaj rezkih žvižgov pred predori in vlak je obstal na sušaški postaji.

Hotel sem poiskati grad družbe »Oceania«. Bilo je pa še rano, zato sem jo leno mahnil proti luči. V dolgem ka-

KASTAV S KVARNEROM

naku, ki se končuje z znamenitim mostom, kjer naši orožniki pazljivo pregledujejo potne liste, so zasidrane velike jadrnice, natovorjene z velikimi sodi vina. Močni zagoreli bosonogi dečki, v razcefranih hlačah drgnejo tla in jih polivajo z vodo. Vsakdanje jutranje opravilo mornarjev. Zlasti je živahno vrvenje v dolnjem delu luke, kjer je bila zasidrana tudi moja ladja »Morava«, ki je bila mesec dni moje bivališče. »Morava«, last družbe »Oceania«, vzdržuje namreč redno mesečno trgovsko plovbo na črti Jadransko morje, Marseille, Španija, Alžir. Ima pa tudi potniške kabine za največ 14 potnikov. V poletnih mesecih so kabine že delj časa v naprej oddane, ker »Oceania« s svojimi cenami res ni oderuška: 120 dinarjev za celodnevno preskrbo, v kateri je vključena tudi kabina in postrežba, tako da se pripelješ za približno 3500 Din okrog zapadnega Sredozemskega morja. Potovanje na trgovskem parniku sicer ni tako udobno kakor na luksuzni potniški ladji, ima pa to prednost, da se ladja v lukah zadrži delj časa in je turistu dana možnost, da si lahko kraje natančneje ogleda. In še eno prednost imajo trgovski parniki. Potniki se ne dele v tri razrede: v prvega, ki lahko plača, v drugega, ki komaj še lahko plača in v tretjega, ki ne more plačati. Tukaj sede vsi skupaj na enem krovu in pri eni mizi s častniki in kmalu se razvije v tem ozkem krogu ljudi, ki so neizogibno navezani drug na drugega, intimnost in domača družabnost brez napetosti in okostenele form etikete, ki je čisto na potniških ladjah tako neznosljiva.

Protiv večeru je zažvižgala sirena. Na obrežju so stali svojci mornarjev in sopotnikov, manjkalo ni dobrih nasvetov in ganljivega poslavljanja, nato so dvignili most, mahali smo še z robci, kot se spodobi potnikom, ki gredo na dolgo potovanje, toda ladja se je odmikala, pomol in ljudje so ostajali v daljavi, bili smo na morju.

Zazvonil je zvonec in podali smo se v salon k večerji. Tedaj sem se šele prvič natančneje ogledal po novi družbi. Za mizo smo sedeli točno po hierarhičnem redu, kakor si je kapitan tolmačil naša leta in naš socialni položaj. Jaz sem pri tem odletel práv na skrajno levo krilo. Toda nič me ni žalostila ta degradacija in nerazumevanje visokega novinarskega poklica, saj je bila

ob moji levici lepa mlada Španka, ki je prišla in daljnega Orana, da si ogleda našo lepo Dalmacijo. Glavno besedo je prevzel visok gospod interesantne vnanjosti, sicer primarij po poklicu. Pripovedoval je o svojih junaštvih za časa vojne in nevenljivih zaslugah za našo domovino, ko je opravljal službo Oberarzta v Križevcih. Neverjetno dobro se spozna na kuhinjo, zlasti na ribe. Postal je koristen za vse zaradi svojih dobrih odnošajev s kuharjem.

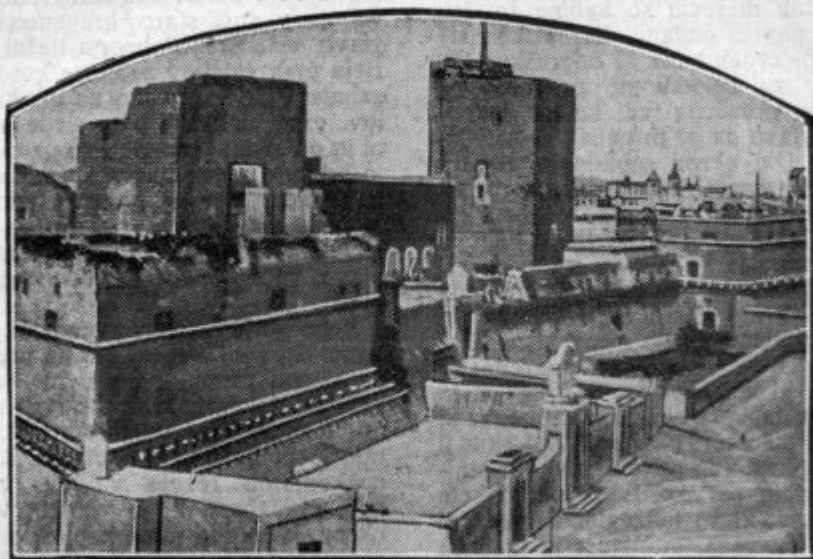
Hitro sem povečerjal in odhitel na palubo, kjer sem se pogreznil v naslanjač. Prvič na širokem »brezkončnem morju«. Ko ponavljam te besede, se mi vzbujajo v duši staro hrepenenje. Nad glavo beže preko obzorja nežni oblaki. Bela prsa galebov zableste kot iskre v zahajajočem soncu, ko se dotikajo valov, vrste delfinov nam slede ob strani in od zadaj in pomole tu pa tam svojo brhkato glavo iz vode. Gledam proti zapadu, kjer se pogreza sonce kot ognjena krogla v morje. Ure in ure bi lahko zrl preko te lahko valujoče planjave, večno enake in večno spremenljive.

Nebo se je osulo z zvezdami. Mesec je položil svoj srebrni pas na brezkončno vodno ravnino. Ob desni so ležali krševiti dalmatinski otoki, počasi in leno so se vlekle kamenite proge. Tu pa tam je pomežikoval svetilnik. Ladja je enakomerno rezala valovje v gluho noč, svečanost, ki je vladala vse naokrog, je motilo samo zamolklo bobnenje stroja v notranjosti.

Pluli smo mimo Šibenika in Splita, nato pa vzeli smer proti zapadu k italijanski obali. Ze od daleč smo videli Bari. Krasna široka promenada ob morju. Tam so se pred dolgimi stoletji mogoče zbirali Bohemund Antijski, Tankred Siciljski in Gotfried de Bouillon, a v luki so bile vsidrane ogromne galere, da odvedejo prvo križarsko armado na sveto vojno proti neverniku. Apuljska obala, nizka in rodovitna, vzbujajo spomine na veličino srednjeveškega nemško-rimskega cesarstva. Še zdaj se vidijo razvaline posejanih švabskih kastelov izza časov Hohenstaufov. Vasi ni nikjer, le tu pa tam štrle iz zemlje nizka stožcem podobna bivališča zložena iz navadnega poljskega kamna, domovanja siromašnih kmetov in poljskih delavcev, imenujejo jih »trullj«. Premožnejši kmetje na žive v podeželskih mestecih.

Pri Otrantu smo zapustili Apulijo in se spustili preko Tarentskega zaliva. Pravijo, da je morje tukaj običajno zelo viharno, vendar je Pozejdon za nas spravil svoje trizobne vile, morje je bilo gladko in mirno. Ko smo se približevali drugi strani, se je pokazala popolnoma nova slika. Iznad morja so štrlele visoke gore, kamor vodijo po večini ozke kozje steze. Nikjer ni bilo one ravnine, ki smo jo videli pri Santi Mariji di Leucca. Plovemo po Južni Kalabriji. Visoko v gorah opazim čudno tvorbo. Najbrže je naselbina, vidi pa se kot kup lastovičjih gnezd. Hiš sploh ne spoznaš. Kot nizki, pobarva-

nem nizu. Bele jaltice režejo peneče se valovje, med njimi je pa tudi mnogo velikih jadrnic, kojih jadra se napihujejo v močnem vetru, da drse kot lastovice po morski gladini. Prošli smo Regio di Calabria in se bližali strahu starih mornarjev: zloglasni Scili in Karibdi. Scila na italijanski strani je še ohranila svojo starodavno ime, ki so ji ga baje dali še feničanski mornarji, med tem ko so Karibdo prekrstili v Faro di Sicilia. Morje je neobičajno mirno, temno-modre barve, tu pa tam pobarvano s še temnejšimi lisami, kakor bi ga kdo polil z oljem, križem kražem prevlečeno s progami, ki napravijo

Grad v BARLJU

ni panji čepe majhne kajžice prilepljene druga na drugo ob skalo v strmih bregovih. Ulic nisem nikjer opazil. Zdelo se mi je, kakor bi se ljudje morali spuščati po lestvah ali vrveh. Spomnil sem se na povest iz mladih let o Fra Diavolu, razbojniku Kalabrije in se prav nič nisem čudil več drznosti njegovih podvigov. Globoko med skalami smo videli tudi skrivališče, kjer se je svoj čas izkrcal Garibaldi, da si osvoji kraljestvo obeh Sicilij. Tri mogočne ostre in navpične skale zastirajo mali pristan pred pogledi z odprtega morja.

Počasi smo pluli ob italijanskem čevlju in pri rtu Spartivento dosegli najjužnejšo točko. Dospeli smo v Messinški zaliv. Na italijanski strani se vrste neštne vile, obdane s palmami in drugim južnim drevjem v nepretrga-

vtis, kot bi bilo razpokano. Stal sem na mostu in se čudil, kje so tukaj mogli mornarji videti pošasti, prežeče na dnu morja, na nevesčega momarja. Iznenada se mi je zdelo, da se ladja ustavlja, čeprav sem slišal gmenje strojev v nezmanjšanem tempu, istočasno se je nagnila tudi močno na stran. S poveljniškega mosta se je začelo zvonjenje telefonskega zvonca, ki vodi k strojem in nervozna kapitanova povelja. Spoznal sem vso zahrbtnost te skrivnostne globočine. Kaki silni vrtinci morajo biti pod vodo, če so skoraj zaustavili ladjo, ki jo ženejo stroji s tisoč konjskimi silami. Zadržal sem se onim junakom morja, ki so pred tisoči let pluli po teh tajinstvenih vodah. Razumel sem stari izrek »incidit in Scillam...« Nehote sem se zazrl v krasno zapeljivo globo-

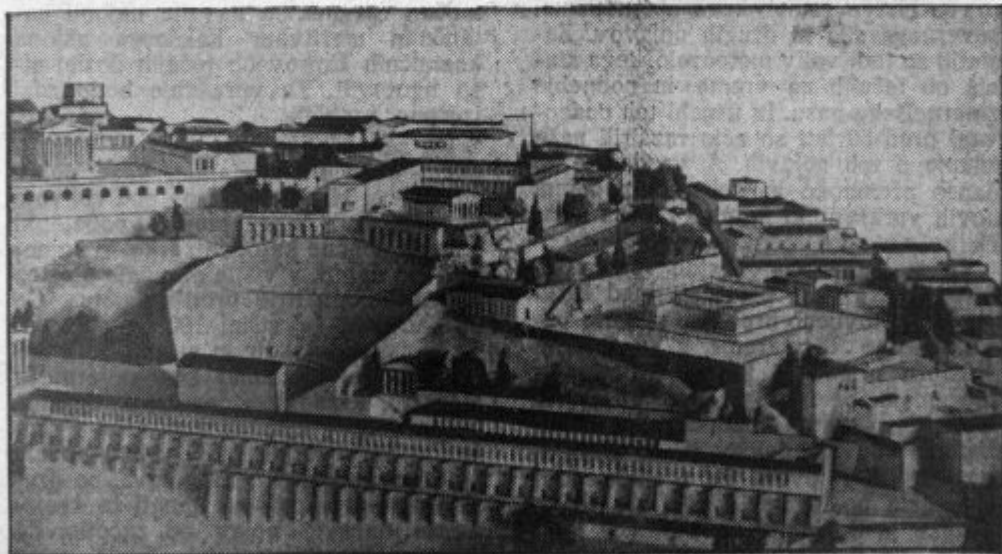
čino in zazdelo se mi je, da vidim na dnu razpadla rebra stotine in stotine galej.

Mračilo se je, ko smo pluli ob Liparskih otokih. Strma skalnata obala. Spomnil sem se rojakov, ki v teh zapuščenih čeroh objokujejo svojo nesrečno usodo, daleč od doma, svojcev in domovine. Nemo smo zrlji proti samotni obali, nad katero je tu pa tam vztrepetala zvezda, kakor bi padla grenka solza z otožnega neba. Na severno-vzhodnem obzorju se je dvigala rahla meglica, iz katere se je od časa do časa posvetilo, ne da bi slišali najmanjšega groma. Kmalu smo spoznali, da to ni bilo bliskanje, temveč samo lahno požarevanje ognjenika Stromboli.

Pokazali so se temni oblaki in malo me je zazebljo pri duši ob misli, da bi lahko doživel nevihto, o katere strahotah so na ladji tako radi govorili. Piš se je uprl v platno razpeto preko ladje, kjer smo v hudi vročini iskali zavetišče. Po ladji so pričeli tekati mornarji, ki so pritrjevali leseni tovor z močnimi žicami in vijaki, platna so se z vso naglico zvijala, da bi veter našel čim manj odpora. Odšel sem v kabino. Toda ladja se je le polahiko zibala in ko sem drugega jutra prišel na plan, sem

opazil samo sledove pohlevnega dežja.

Zmerom bolj smo se bližali Toulonu. Sardinsko obalo smo pustili precej daleč na zapadu, ker pravijo, da ni preveč varno priti na gotovih krajih v njeno bližino. Italijanska vojna mornarica ima tam svoje skrivnosti in podmornice svoje vaje, zato je vsak, ki pride brez posebnega dovoljenja v to nedovoljeno področje, izpostavljen raznim neprijetnostim. V velikem loku smo se izognili proslulemu zalivu Madallena in se preriš skozi ozko s čemni posejano morskost cesto sv. Bonifacija. Visoke korziške gore so se videle še bolj fantastične in zanimive z ozirom na divjo gonjo na korziške bandite, ki so jo lansko jesen uprizorile francoske oblasti v svrhu civilizacije tega pokrajinsko tako lepega otoka. Mali skalnati morski klobuki s svojimi svetilniki so žareli v mavričnih barvah. Valovje jim je izgledalo iz njihovih skalnatih kosti zemljo do zadnje trohice. Tako kažejo svoja rebra v svoji pravi pristni izvorni lepoti. Nato se je raztegnilo pred nami morje in ko smo naslednjega dne zagledali proti poldnevu v daljavi kopno zemljo, nam je srce zaigralo ob misli, da imamo pred seboj azurno obalo, raj človeštva.

POGLED NA STARI PERGAMON. Ogromen model, ki ga je napravil po dolgotrajnih arheoloških proučevanjih arhitekt H. Schleif. Model kaže točno antično mesto Pergamon v Mali Aziji v času njegovega viška okoli l. 150 pred našim štetjem. Najznamenitejša stavba je bila veliki žrtvenik Eumenesa II.

Mednarodno polarno leto 1932-33

Prvega avgusta se je pričelo drugo »Mednarodno polarno leto«, to pomeni: tega dne so pričele poslovati številne odprave na svojih postajah ob obeh zemeljskih tečajih. Od tega dne do 31. avgusta 1933. bodo v meteoroloških opazovalnicah preko petdesetih dežel po večkrat na dan izvrševali posebna opazovanja. Od tega dne je tudi plovba na svetovnih morjih za celo leto v službi znanosti. Tako je prišlo do najboljšežnejšega mednarodnega znanstvenega sodelovanja, kar jih je svet do danes doživel.

Vsa opazovanja in meritve sledijo dobro premišljenemu in že leta do potankosti izdelanemu načrtu. Iz tega se bo spočelo gradivo za velikopotezno obdelavo vseh fizikalnih problemov, ki se tičejo zemlje kot celote in njenega ozračnega plašča.

Že pred pol stoletjem so se znašli učenjaki vseh dežel k podobnemu skupnemu delu. Od 1. septembra 1882 do 30. septembra 1883 so vršili na štirinajstih polarnih in štiri in tridesetih drugih postajah po enotnem načrtu zemeljsko magnetna, meteorološka in podobna opazovanja ter meritve. Takrat šele so začeli polagoma spoznavati pravo bistvo zemeljskega magnetizma, severnega sija in drugih pojavov. Zaslutili so tudi vpliv meteorološkega stanja ob tečajih na vreme in podnebje zmernejšega pasu. In uspehi teh opazovanj pred 50 leti so zelo razširili naše znanje o teh pojavih. A vendar je še danes premnogo in delno popolnoma novih vprašanj, ki še niso rešena in ki jih hočejo zdaj rešiti.

Tu je n. pr. skrivnostno »kozmično žarenje«, ki ima največjo, med žarki doslej ugotovljeno probojno silo. Ne vemo, kje se to žarenje v svetovnem prostoru prične in kakšni procesi ga spočenjajo. Še tega niso doslej ugotovili, da-li sestoji kozmično žarenje iz majhnih snovnih delcev ali iz elektromagnetskih valovanj. Še pred kratkim je veljalo poslednje, a zdaj sta fizika Steinke in Schindler v Kraljevcu ugotovila, da razbija višinsko (kozmično) žarenje atome, kar se ne zlaega s predstavo o valovanju. Če bi po drugi strani sestojalo iz snovnih delcev korpuskelnov, tedaj bi morali ti delci imeti

POLNOČNO SONCE. Slika kaže Severni rtič na Norveškem, skrajno predstražo Evrope proti severu, kjer uživajo turisti v kratkem poletju ob pogledu na žarke polnočnega sonca nad Severnim Lednim morjem.

električne naboje in bi jih morala močna magnetska ali električna polja spraviti iz ravnega tira. Naša zemlja je močan magnet, a navzlic najbolj natančnim meritvam kakšnega uklona kozmičnih žarkov ob tečajih doslej niso ugotovili. To vprašanje bodo zdaj izčrpno proučili.

Da se podobne uklonitve po zemeljskem polju res dogajajo, kaže pojav severnega sija. Ta nastane pod vplivom zemeljskega magnetnega polja, ki uklanja sončne katodne žarke, ki so negativno nabiti, v višjih ozračnih plasteh po zamotanih tirih proti tečajema. Če se zadenejo (v višini 100 do 500 km) ob plinske molekule in atome, se ti zasvetijo, kar opazimo kot severni in južni sij. V zadnjem času je fotografija tečajnih sijev zelo napredovala. S pomočjo barvočutkih plošč lahko podajo lepo zeleno barvo tega pojava, po drugi strani pa je uspelo filmati ta svojevrstni naravni pojav od začetka do konca. V polarnem letu bodo javno predvajali takšen prekrasen film, ki je opremljen tudi s teoretičnimi pojasnili. Na temelju tečajnega sija lahko sklepamo o sestavi atmosfere. V spektru te-

čajnega sija se n. pr. zelo jasno izraža zelena črta, ki so jo fiziki prej smatrali za črto dušika, zdaj pa bolj za črto kisika. Tudi to vprašanje bo rešilo polarno leto. Na vsak način pa vemo, da celo v višini 500 km ne manjka plinov, ki so ob zemeljski površini glavne sestavine zraka.

Ze dolgo je znana neka zveza med sončnimi pegami, zemeljsko-magnetnimi motnjami in številom severnih sijev. To zvezo bodo zdaj proučili z najfinejšimi meritvami.

Vsa ta poedina vprašanja še ne bi zahtevala tako obsežnega aparata znanstvenega sodelovanja, kakršnega je rodilo polarno leto. Ta aparat je vžeten v prvi vrsti za meteorološka vprašanja najspodnejših delov ozračja. Največji korak naprej je meteorologija napravila v zadnjih letih s »teorijo o polarni fronti«, ki razlaga nastanek depresij, ki so tako važne za vreme. Bjerknes in Exner sta razvila nasled-

njo predstavo: Topli zračni toki, ki nastajajo ob ravniku, strujijo neprestano proti severu in jugu, od tečajev pa prihajajo mrzli toki v zmerni pas. Kjer se ti toki srečajo, ob tako zvani polarni fronti, nastajajo valovi in vrtinčasta gibanja kakor na vodni gladini, preko katere piha veter. Ta boj med toplimi in mrzlimi strujami povzroča depresije in s tem prav za prav naše »vreme«. Na podlagi te teorije in seveda z vsemi matematično-fizikalnimi računi napoveduje današnje vremenslovje vsaj za kratke dobe vreme. A napovedi za daljši čas še niso uresničene. Poznamo sicer zvezo med sončnimi pegami in vremenom, vplive polarnih vremenskih prilik na podnebje zmernege pasu itd., a da pridemo do točnega pregleda o vsem tem, so potrebna številna istočasna opazovanja v vseh delih sveta — in to je glavni smoter drugega mednarodnega polarnege leta.

Smoter novega Piccardovega vzleta

Prof. Piccard se pripravlja, kakor smo že poročali, na nov balonski vzlet v stratosfero, in to pred vsem za to, da se seznanj

Prof. PICCARD

s skrivnostmi kozmičnega žarenja, ki mu je bil posvečen tudi prvi njegov polet z doktorjem Kipferjem.

Kakor znano, je inomoški vseučiliški profesor dr. Hess pred 20 leti dognal, da preneha zemeljsko žarenje že v višini nekoliko sto metrov, ionizacija zraka pa narašča in znaša v višini 5000 m že mnogokratnik intenzitete ob zemeljskih tleh. Iz tega je sklepal, da prihajajo iz vesoljstva žarki, ki so mnogo probojnejši od vseh drugih žarkov. Ne vemo, kakšen vpliv ima to žarenje na bitja, pač pa nam je znano, da zadeva noč in dan skoraj enakomerno vse točke na zemlji. Pojasnilo o izvoru in bistvu teh žarkov se da dobiti morda samo v visokih ozračnih legah in baš zato je prof. Piccard, kakor smo že omenili, izvršil svoj prvi polet. Med tem ko se pripravlja na drugi polet, pa predelujejo in preiskujejo gradivo njegovega prvega poleta na postaji za raziskovanje kozmičnega žarenja, ki jo je zgradil prof. Hess na Hafelekarju. Ta dela še niso končana.

Živo srebro v naših živilih

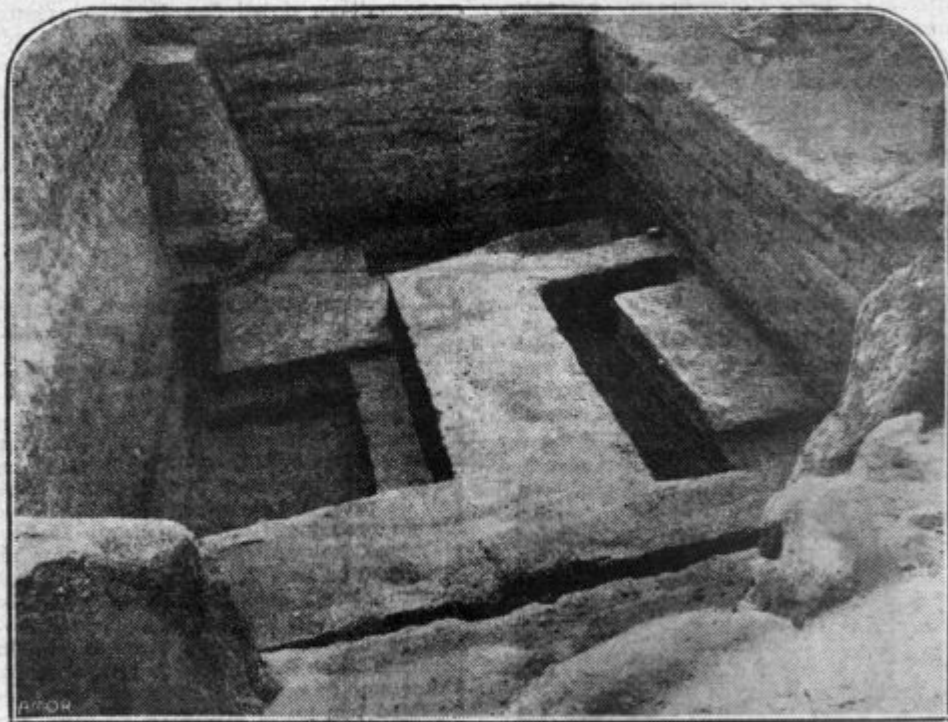
sta našla dva učenjaka hkrati, neodvisno drug od drugega. Skoraj vsa važnejša živila, trdita, ga vsebujejo toliko, da ga izločamo normalno vsak dan 10γ ($1 \gamma = \frac{1}{1000} \text{ mg}$). Eden izmed učenjakov je našel v 100 g morske ribe vahnje celo 8.1γ , v 100 cm³ mleka 0.03γ , v 100 g rženega kruha 0.5γ živega srebra. Gozdna zemlja z mnogo humusa ga je dala pri 100 g 20.5γ , med tem ko je bilo v 100 g zemlje iz globine $1\frac{1}{2}$ m le 0.1γ . Te konstatacije so zanimive zlasti z ozirom na neredke trditve, da so amalgami v plombah strupeni. — Rč.

Zanimive najdbe v Gazi

Gaza je samo še ime. Po osemnajsti dinastiji faraonov mesta ni bilo več. Počasi se je spremenil eden najrodovitnejših in najbogatejših koščkov starega sveta v puščavo. Kraj, kjer je stalo mesto Gaza — pomembnejše od Homerjeve Troje — je zdaj le še točka na zemljevidu, v naravi pa skromna groblja, ki jo Arabci imenujejo Volovski grič. Iz starih napisov in po ustnem izročilu pa se ve, da je igralo to mesto, ležeče na križišču azijske in egiptске civilizacije nekoč izredno važno vlogo. V četrtem sto-

vsem zalivu. Mesto je bilo sprva prav zdravo, počasi pa se je pristanišče zablátilo, postalo je močvirnato in gnezdo vsakovrstnih bolezní, zlasti malarije. To je bilo 2000 let pr. Kr. Prebivalstvo se je polagoma izselilo in zgradilo novo mesto nekako 6 km bolj v notranjosti dežele.

Prvi prebivalci so bili po vsej prilíki Asirci, ki so se tod ustavili prodirajoč proti Egiptu. Zanje je bilo mesto nekakšna prednja postojanka. Iz te dobe je našla odprava mestno obzidje, ki je branilo pred napadi s kopnega. Skoraj tik za obzidjem so

V Gazi izkopani temelji palače, ki kažejo zidavo sedmerih različnih obdobij

letju pred našo ero je bila tod več mesecev prestolnica Aleksandra Velikega. Sicer ne prav v stari Gazi, marveč kakih šest kilometrov proč, kjer je bilo mesto popolnoma na novo pozidano.

Mesto so našli šele nedavno in arheološka odprava angleške šole za egiptске starine je že začela marljivo in sistematično izkopavati pod vodstvom znamenitega egiptologa sira Flindersa Petrieja. Na podlagi izkopin se je že zdaj posrečilo rekonstruirati zgodovino tega znamenitega mesta vse do leta 3100 pr. Kr.

Prav spočetka je ležalo mesto: Gáza ob morju in je bilo dolgo eno najboljših pristanišč na palestinski obali. Bilo je pozidano na položnem gričku s pregledom po

izkopali temelje mogočne palače, ki je imela mestoma po 40 metrov debelo zidovje. V tem okolju so odkopali še ostanke štirih drugih palač, toda prva je bila najmogočnejša in, kolikor se da soditi, zgrajena 3100 let pr. Kr. Doslej še niso našli v Palestini nobene slične stavbe, pač pa je znanih nekaj iz Sirije, iz česar se da sklepati na prvotno prebivalstvo. V poslopju je bila velika kopalna sobana, ki se je skupaj s stopnicami, vodečimi v četverkotniški bazen, še prav dobro ohranila. Stene te sobane, ki je bila v vogalu poslopja, so bile inkrustirane z mavcem.

Palačo je uničil požar, ali razvaline so ostale tako dolgo nepokrite, da se je odsedla na njih tri čevlje debela plast pepela

in zemlje. Podnebje je moralo biti v tisti dobi zelo deževno in v okolici se na več mestih pozna, da je odnesla voda za dva in pol metra debelo plast zemlje. To diluvialno razdobje je prej ko ne prisililo prebivalstvo, da se je preselilo v Egipt, kjer se to priseljevanje ujema z vlado 7. in 8. dinastije.

Druga palača, ki so jo izkopali, je bila bolj lahke konstrukcije in manjših izmer. Zidovi iz rumene opeke so bili jako skrbno postavljeni. Dasi je bila ta palača — kakor rečeno — dokaj manjša, so vendar tudi tu našli veliko kopalno sobano v slogu, ki močno sliči egiptskemu načinu za časa dvanajste dinastije.

Prvotna palača ni dolgo trajala, ampak se je, ali so jo podrli in postavili na njenem mestu novo iz enakega materiala. Tretja palača je spet večja, opeka pa, dasi sorodna prejšnji, že novejšega izvora in tudi bolj blede barve. Ta zgradba datira nekako iz leta 2300 pr. Kr. 200 let kasneje je bila na istem mestu postavljena četrta palača, ki je bila pa popolnoma različna od prejšnjih.

Pred gradnjo so darovali bogovom žrtev, da bi šlo zidanje dobro od rok. Na dnu približno poldrugi meter globokega jarka so izkopali okostnjak konja, toda brez okončin. Ob tej priliki se je morala vršiti tudi pojedina, na kateri so pojedli dva konja, katerih kosti so se našle raztrosene okrog jarka. Ti običaji kažejo, da je moralo takrat prebivati v Gazi pleme Hyksos. Konj je sicer živel v Palestini pred nekako 20.000 leti, a potlej je za dolgo dobo izginil in so ga šele Hyksosi iznova udomačili.

Gradnje in rekonstrukcije palače na enem in istem mestu napravljajo raziskovanje precej zapleteno, nepregledno, ali učenjaška potrpežljivost je slednjič prinesla red v zmedo in zdaj se že lahko zanesljivo razlikuje zidanje posameznih dob. V eni sami izkopani sobi so našli ostanke iz sedmerih različnih razdobji: zidove iz dobe dvanajste dinastije (v tem času tudi večkrat spremenjene), nekoliko višje prve zidine Hyksov

in na teh druge zidove iz časa iste dinastije.

Nad vsem tem tako mnogovrstnim zidovjem pa so zasledili še ostanke pete palače, ki ni mogla biti sezidana kasneje kot za vladanja Totmesa III., zakaj po 18. dinastiji je to mesto spet popolnoma izginilo. Iz rimske dobe se n. pr. ni našlo niti najmanjše reči, iz česar se lahko sklepa, da so takrat kvečjemu še hodili mimo nomadski pastirji.

Na podlagi precej točno dognane starosti zidovja se je lahko presodila tudi starost najdene lončenine. Izkopali so na stotine kosov poslikane fajanse, ki lepo kažejo, kako visoko je bila že razvita keramična obrt pred letom 2000 pr. Kr. Iz te dobe so našli tudi deset zapestnic iz masivnega zlata in nekaj drugega lepoticja, ki vse priča o orientalski civilizaciji. To precej pomeni, če pomislimo, da se je izkopavanje komaj pričelo.

V okolici nekdanjega mesta so spravili na dan razsežna pokopališča. Največje je še iz bronaste dobe 3300 pr. Kr., kakor priča 20 lepih bodal iz bakra. Neko drugo pokopališče je iz dobe Totmesa III., nekako 1500 pr. Kr. Tu so izkopali nekaj alabastrnih vaz, več zlatih predmetov in nasukljane uhane, slične nekaterim oblikam, ki se še zdaj najdejo sem pa tja na Irskem in katerih dva vzorca hranijo tudi na Angleškem. Podobni uhani so se nosili v isti dobi tudi v Troji.

Posebno pa preseneča v zvezi s tem mestom razsežnost trgovskih zvez med posameznimi, za tiste čase kar bajno oddaljenimi kraji. Navzlic skrajni primitivnosti občil in prometa, tiste čase še ni bilo med ljudstvi tako neprodirnih »carinskih« meja, kakor dandanašnji in trgovina je bujno cvetela precej daleč proti vzhodu in zapadu, severu in jugu.

Izkopine iz Gaze nam bodo po vsej priliki razkrile še marsikatero uganko o življenju in značaju najstarejših zgodovinskih razdobji.

Jeremija Bentham

(15. II. 1748 — 6. VI. 1832.)

Ob stoletnici smrti tega znamenitega filozofa je predaval g. Halévy, ki je o njem napisal izvrstno knjigo. Bentham je bil po poklicu odvetnik. Mnoge hibe v angleških zakonih in zlorabe pred sodiščem so ga napotile, da je pričel misliti na zboljšano zakonodajo. Pri tem je izdelal modroslovski sestav, imenovan »utilitarizem«. Utilitarna morala naj gleda na to, da osreči čim večje število ljudi, in vse, kar utegne povečati blaginjo, je koristno... Bentham je ponovno obiskal Francijo, kjer mu je konvent podelil naslov francoskega državljana. Spisal je mnogo del o politiki, pravstvu, oduševanju, kazenskih uredbah. Kaznilnice so se na Angleškem preosnovala po njegovih navodilih.

V oporoki je določil, naj se njegovo truplo prenese v anatomsko dvorano, hoteč se boriti proti takratnim britskim predsodkom. V Ženevi je prijateljaval z E. Dumontom, ki je po njegovem vplivu sestavil ženevski kazenski zakonik in pofrancosil nekaj Benthamovih knjig, od katerih so bile nekatere izvirno pisane v francoščini. (k.)

CLOVEK IN DOM

Praktično urejene kuhinje

V Scheurmannovi knjigi »Proč od gospodinjstva« je zapisano, da zahtevajo gospodinjski opravki neprestano drobitev ženskih možganov. Noben poklic ne pozna tako utrudljivega dela. Še vsak obrtnik se lahko koncentrira na en sam predmet. Volja in vsi živci streme k enemu samemu cilju in če še tako intenzivno dela, ostane vendar le zbran. Delo gospodinje je pa zmerom razbito.

Zaradi tega se bo morala gospodinja navaditi delati na svojem področju ne le z umom in rokami marveč tudi s tehničnimi pripomočki. Smotrna ureditev kuhinje in dela v njej je važen korak na poti k preglednemu gospodarjenju.

Naj sledi nekaj misli o posameznih elementih kuhinje: Pohištvo: Zakaj bi postavljala v kuhinjo velik bufet samo zaradi tega, ker je lep. Taka galeja ima smisel samo v veliki kuhinji, za manjše je pa dokaj pripravnejša kombinirana omara, ki služi hkrati za shranjevanje posodja, jedvin in kuhinjskih priprav. — Porazmestitev pohištva in ureditev dela: Ni važno, kako je kuhinja velika, če le ume gospodinja vse kar rabi, tako porazdeliti krog sebe, da se samo na mestu suče kakor mixer v baru, pa pri tem zapovrstjo odpravlja vse, kar je treba. Pot in sile štediti, ko začno že pojemati, je prepozno. Koliko kilometrov letanja bi si lahko prihranila gospodinja, ko bi bile vse reči vsaj nekoliko bolj smotrno razporejene. Nekaj migljajev: Nad mizo, ki ni treba, da bi bila prav pri štedilniku, naj bodo živila, ki se najčešče rabijo, poleg ali pod njimi pa najvažnejše orodje za pripravljavanje kuhe. Med posameznimi ko-

si pohištva naj ne bodo presledki. — Kuhinjski pribor. Nabava kuhinjskega pribora je vprašanje praktičnega in psihološkega preudarka. Presoditi je treba, kakšne vrste kuha se največkrat ponavljajo in katere priprave najdalje trajajo. Kjer so majhni otroci pri hiši, se mnogo rabi-jo priprave za pasiranje. Če so pristaši vegetarijanstva na hrani, se precej rabi-jo stroji za seklanje. Prijatelji sadja dajo manj posla, če je v kuhinji majhna stiskalnica za sadje, dočim pri ljubiteljih močnatih jedi zadostuje stara steklena ožemalka za citrono, mesto te naj se pa kupi praktično orodje za pripravljavanje močnatih jedi. Važno je tudi vprašanje, ali se s čiščenjem novih strojkov in priprav ne porabi več časa, kakor se ga z njimi prihrani. Najpreprostejše priprave so zmerom najboljše, čeprav morda niso lepe. Utori, mreže, zviti vzorci, občutljiva slikarija, pocejaljoče ročke, ozki vratovi, vse to ne pomeni nič dobrega. Nasproti novim modelom naj bo gospodinja krstična. Dobra roba je zmerom cenejša od cene. Tenek aluminijev lonec je v šestih tednih obtočen, iz debele pločevine narajen pa traja leta.

Razsvetljava: Spoznanje, da više-če, spodaj odprte svetilke niso za kuhinjo, je splošno prodrlo. Žarnica naj bo zastrta z mlečnim ali opalnim steklom, da se svetloba dobro razprši po vsem prostoru. Kjer je štedilnik tako nerodno postavljen, da bi bilo treba delati v lastni senci, je potrebna za osvetljevanje štedilnikove plošče posebna luč. Predmeti, ki se zmerom rabijo pa samo na enem mestu, so lahko privezani, da se ne izgube.

Končno pa je poleg vse mehanične praktičnosti potreben v kuhinji tudi pravi razum. Dober načrt in prava porazdelitev dela je prav tako potrebna kakor ročna spretnost. Ali zasnuje gospodinja načrt pismeno, ali si ga samo v glavi napravi, je odvisno od njenega značaja. Neobhodno potrebna pa so vsekako glavne beležke. Ko tega ali onega živila zmanjka, je treba takoj napraviti opazko na tablički, ker se ni zanašati na spomin. Beležke, tičoč se hrane, obleke, opravkov razporejene v posebnih škatlicah, zmerom prinesejo gospodinja v kuhinjo zdrav delovni sistem.

TRIMINUTE POTOVANJA

Quebec, košček stare Francije v Kanadi

Avanturistični duh nikoli ne bo izginil s sveta. Zmerom bo gnal ljudi za nečem novim. Vsak človek je malo avanturista, samo da delovni ljudje navadno ne morejo uresničiti želje, da bi se odpeljali nekam daleč v svet, za novimi kraji, novimi dogodivščinami, novimi doživetji. Nekaj avanture je vsako potovanje v inozemstvo, ker med tujim ljudstvom zmerom doživiš mnogotere nenavadne stvari.

V Ameriki se ti n. pr. razodene čudovita slika iz Starega sveta. Potovanje v Quebec, eno najstarejših in najznamenitejših kanadskih provinc te privede, ne sicer v Francijo, pač pa med Francoze, ki so neprimerno bolj starofrancoski kakor sama Francija. Potomci starih francoskih pionirjev so si bolj kakor kjerkoli drugod na svetu ohranili pristni francoski duh. V podeželskih krajih Quebeca se zrcalijo vse stare francoske tradicije in običaji.

Quebec, kakor se imenuje tudi upravno središče te dežele, je eno najprijaznejših mest na svetu. Cele dneve lahko pohajaš po ozkih vijugastih ulicah in opazuješ samoniklo življenje teh emigrantov. Mesto je polno romantike, hkrati pa v njem tudi močno utriplje moderni duh trgovine in industrije. V razsežnem pristanišču so zadržane mogočne ladje. Toda če obrneš tej sliki hrbet in se poštešaš za starimi obrambnimi nasipi, ti je, kakor da bi listal po knjigi žive zgodovine.

Iz Quebeca se lahko delajo divni izleti. Montmorency Falls v neposredni okolici mesta so vsekako vredni ogleda. Nepopisno strašen, a hkrati veličasten je prizor v globočino grmeče vode, od katere se strasa zemlja. Montmorencyjski slapovi so še trideset metrov bolj visoki od niagarskih.

20 minut z brodom po majestetični reki Sv. Lorenca te pripelje do krasnega otoka Orleans, ki je poln mikavnosti Starega sveta. Kakor da bi se bil čas ustavil, se tu naenkrat znajdeš v dobi pred nekaj stoletji. Na čednih farmah gospodarijo farmarji, ki se strogo drže navad svojih prednikov, prvih belih naseljencev v teh krajih. Vseposod same stare hiše, nekatere že nad tri sto let, stare cerkve, ki so dolga desetletja zbirale generacije preprostih in srečnih vernikov, pa preprosto življenje prebivalstva, vse to ustvarja čudovito ubrano sliko stare Francije.

Toda ne samo okolico, tudi mesto samo si je treba ogledati. Prav bogata zanimivosti je Kent House, poletna rezidenca kentskega vojvode, očeta slavne kraljice Viktorije. Lepi so sprehodi po terasi Dufferin, odkoder se ti odpira krasen razgled na široko reko, ki majestetično defilira mimo starega in novega mesta.

GEO TYROLLER: Potoček (lesorez)

ZNAMKE PRIPOVEDUJEJO

Najbolj znani samec na svetu

Novi Fundland je 1. 1898. izdal znamko s podobo mičnega dečka, ki je pozneje postal najpopularnejši samec na svetu. To je deček skoraj četrtine vsega sveta, cele množice težkih vladnih problemov, velikanskih

dohodkov, celega brodivnja vojnih ladij in največje zbirke britskih kolonialnih znamk. To je jadrač, vojak, sportsmen in diplomat. Pripada aristokraciji in daje prednost demokraciji.

Število njegovih prijateljev je neznanško, kajti slaven je po svojem prijaznem značaju. In ta dečko na novofundlandski znamki je — princ Waleški, angleški prestolonaslednik.

Orang pendek — potegavščina

Poročali smo (str. 107 v tekoči knjigi), da je prejel zoološki institut v Huitenzorgu na Javi v preiskavo meh in okostje nekega na Sumatri ujetega bitja, o katerem so sodili, da utegne izpopolnjevati razvojno vrzel med opico in človekom. Ta opičji človek, krstili so ga za »orang pendek«, se je močno razlikoval od opic in nalikoval človeku po tem, da je bil brez repa in neporaščene kože. Malajci trdijo, da prebiva te vrste opičji človek v pragozdovih osrednje Sumatre, da ga pa domačini doslej še niso dostikrat dobili pred očmi, ker je izredno plah in nenavadno uren in spreten v skrivanju. Zaradi tega je zbudila najdba prvega njih zastopnika velikansko pozornost. Vse vprek se je govorilo, da je s tem najden zvezni člen v razvojni verigi od opice do človeka. Fotografije njegovega meha in kosti so našle priznanja in prostora

ra celo v strokovnih znanstvenih listih, holandska vlada je pa že celo nameravala lovec orang pendeka obtožiti umora.

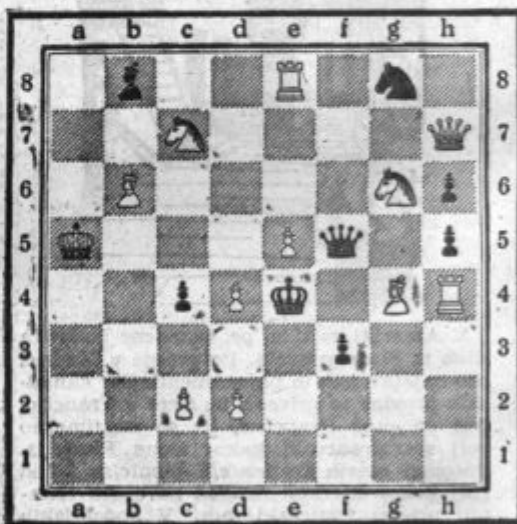
Natančno raziskovanje v javanskem zoološkem inštitutu je pa privedlo do presenetljivega zaključka: Orang pendek je čisto navadna opica ozkega nosnega pretina, ki so jo z umetno potvorbo napravili človeku slično in jo podtaknili učenjakom. Malajski domačini so ubito opico ostrigli, ji odrezali rep in poskrbeli še za nekatera druge »popravke«, da je bila videti bolj podobna človeku. Potvorbe so bile precej spretno narejene, tako da jih ni bilo mogoče spregledati na prvi pogled, in jih je odkrilo šele natančnejše raziskovanje. Zdaj sicer domačini priznavajo, da so si dovolili to pot samo šalo, vztrajajo pa pri trditvah, da res žive v nepristopnih predelih otoka neki tajinstveni opičji ljudje.

SAHM

Problem 8

C. Mansfield

1. nagrada »Reviste Romane de Sah«.

Mat v 2 potezah.

ANEKDOTE

Znameniti talmudist Löw Beer se je sprehajal s skupino svojih učencev. Eden se je prostrašil nekega psa, ki je besno lajal.

»Nevrednež,« ga je pokaral Beer, »ali ne veš, da pes, ki laja, ne grizec.«

»Vem, mojster,« je odvrnil učenec, »a kdo mi jamči, da ve to tudi pes?«

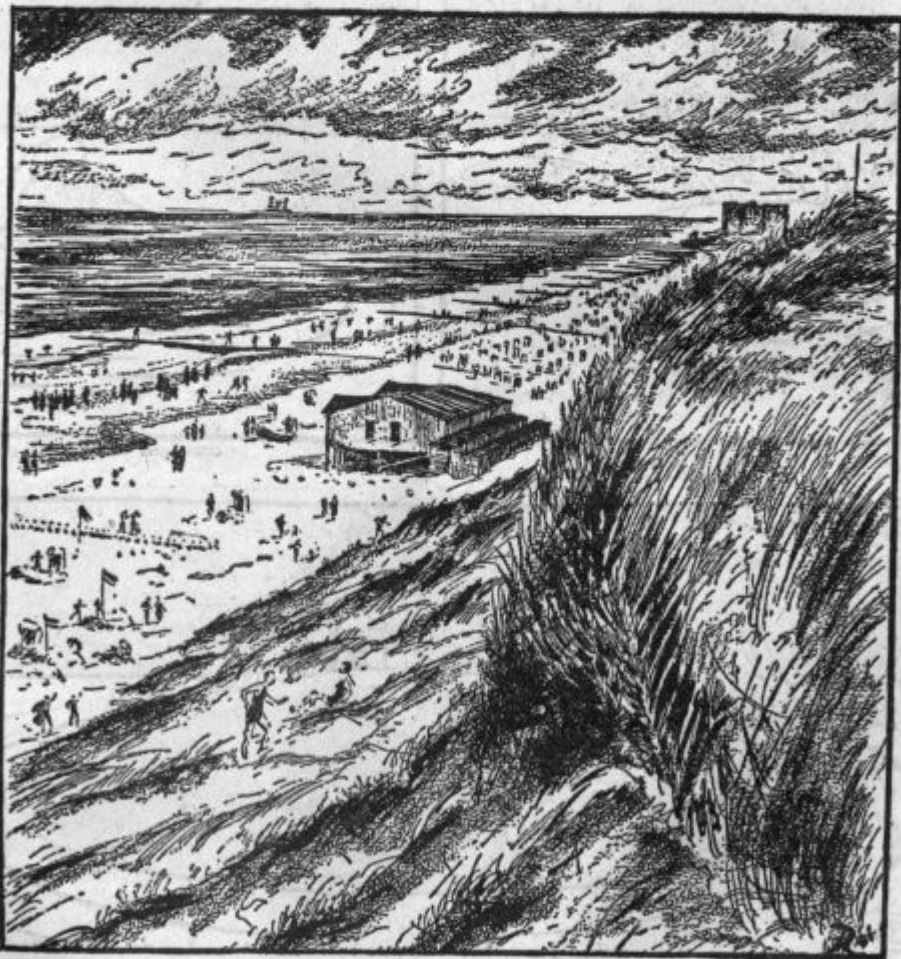
takratnih knjigah vedno znova opomine dekletom in mladim ženam, naj se temeljito seznanijo z vsami podrobnostmi kuharske umetnosti.

Zdi se, da bo problem pomanjkanja žena, ki bi bile tudi dobre gospodinjice, v bližnji bodočnosti rešila uvedba tako zvanih skupnih kuhinj. V teh kuhinjah bodo dobre kuharice pripravljale jedi za več družin, ki bodo stanovale v isti hiši ali v neposredni sosesčini. S tem bo zakonska žena, ki je vedno češče tudi sama zaposlena, rešena dolžnosti, da bi morala po končanem poklicnem delu ali celo v opoldanskem odmoru skrbeti za prehrano v hiši.

Z gotovostjo se lahko trdi, da se sedanje žene vedno bolj upirajo trajnim in deloma tudi napornim poslom v hiši in jim moške v tej težnji tudi dovoljujejo, da lahko kot »kraljice domačega ognjišča« uvajajo glede vsakdanje prehrane kaj novega. Mnogo moških ima rajši žene kot prijateljice, ne pa

kot kuharice, ki se od jutra do večera sučejo okoli ognjišča in imajo opravka z različnimi nemogočimi posli po stanovanju, ne da bi utegnile spregovoriti besedo ali se vsaj sam in tja nasmejati.

S pametnim sodelovanjem zakonskih žena bi se dalo delo v hiši že tako z lahkoto poenostaviti. Saj ženi srednjega stanu danes ni treba več, da bi pekla kruh ali pa prala perilo za vso družino; te posle opravljajo sedaj pekarnice in pralnice ali perice. Zakaj torej tudi ne bi jedli v skupni kuhinji? Zakaj bi morala žena — ki mora v teh hudih časih tudi sama služiti denar — opravljati dvojni posel, v uradu in doma? Saj je dovolj žensk, ki so rojene kot kuharice in bodo te zelo dragocene in koristne posle z veseljem in ljubeznivo opravljale za vse. Končno bi bila ugodna posledica te novosti tudi ta, da bi mnogo moških in celo žensk samih ne imelo toliko sitnosti s prebavo in toliko križev z živci...
I. M.

Ragimund Reimesch: NA OBREZJU

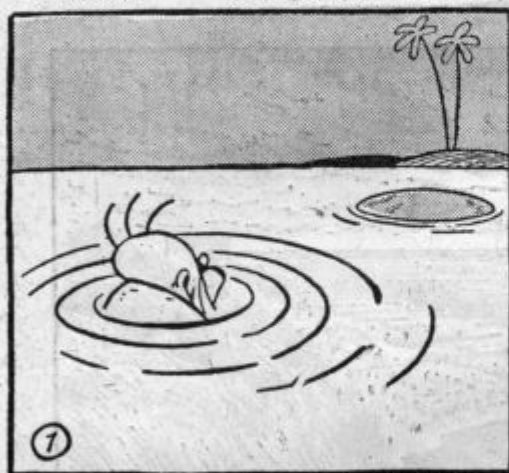
HUMOR

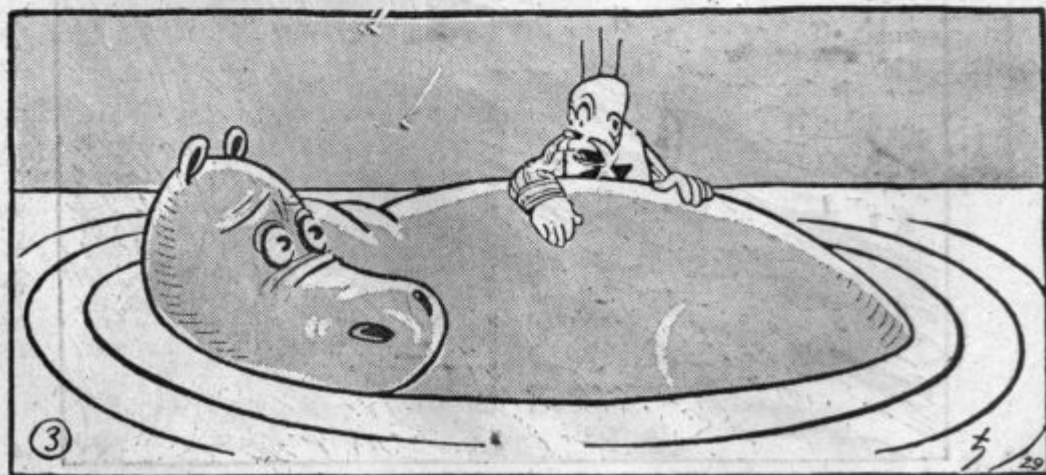
»Ali niste še nikoli slišali o »Seviljskem brivcu?«
(Everybody's Weekly)

»Ti, s svojimi uničenimi živci, se voziš še zmerom v drugem razredu?«
»Kaj pa hočem! V tretjem se vozijo moji upniki!«
(»Vart Hem«)

COPYRIGHT R. I. B. BOX 6. COPENHAGEN

Adamsonov pristanek na samotnem otoku

— Prav za prav nič ali toliko kot nihče, je namignil Gruden prisluskujočemu natakarkju, da želi plačati.

— Ne bodite tako zagonetni. Takšnega vas še nisem videl, ga je zavrnil Jalen. Romih si je naslonil lice na roko ter neprenehoma gledal v Grudnov obraz.

— Saj ni nobene skrivnosti, gospoda! Neki človek je šel po gobe in ker je bil bogat in hočejo biti njegovi žalujoči moderni ali ne vem kako se že pravi ljudem, ki pridejo iz nič in gredo na nič, moram pač vzeti blagemu pokojniku masko. Moram? Tako je pač z nami, ki nimamo — — je mahljal kipar s papirnato desetico nad mizo.

Dim cigarete je ovil njegovo hudomušno razlago. Plačal je in naglo vstal.

Ne da bi prav vedel, kaj hoče, je vstal tudi Jalen. S trdimi očmi se je ozrl po Romihu, ki je še zmerom nepremično slonel z licem na roki, ter dejal:

— No, tega posla vam pa ne zavidam, gospod Gruden.

— Posel res ni prijeten, toda — — Klanjam se, gospod arhitekt! In vi, gospod profesor? Tudi odhajate?

Romih se je zdajci vzravnaval in rekel:

— Robert, ti vendar še ostaneš, ne?

— Žal, je pogledal profesor na uro, moram. In še pohiteti moram, da ne zamudim.

— Zdaj? je vprašal Romih začudeno.

— Klanjam se. Oprostite. Veselilo me je, je ponujal Gruden roko obema.

— Drevi pri Zlati duši? Prideš?

— Morda, je neodločno odvrnil Romih.

— In vi, gospod Gruden?

Kipar se je nasmehnil:

— Brez zamere. Ne zahajam v krčme.

— Izjemoma? Gostu na čast? je pokazal profesor proti Romihu.

— V kavarno, da. Ali kam drugam. V krčmo pa ne! je dejal prijazno, toda z odločnim glasom kipar.

— Pa ob drugi priliki, gospod Gruden! ga je pozdravil Romih ter se obrnil proti Jalnu: Samo nekaj minut mi žrtvuj!

Ko je kipar odšel, je prisedel profesor k mizi in rekel:

— Če je kaj izredno važnega, zamudim tudi pouk, da ti ustrezem. Če pa ni tako nujno, odloži na večer, prosim te.

Romihov obraz se je zresnil, ko je pričel:

— Nikomur ne želim delati krivice in tudi tebe spoštujem po vseh pravilih, ki jih zahteva družba — —

— Ne zadržuj me brez potrebe! ga je prekinil Jalen.

Romih je strmel v Jalnove oči in govoril:

— Da, tudi tebe spoštujem! Oprosti!

— Prijatelj! je napol vstal Jalen. Nimam časa, da bi poslušal tvoje modrovanje.

— Oprosti! Spoštujem te, je nadaljeval Romih z nekoliko povzdignjenim glasom, čeprav se ne morem iznebiti težkega suma v tvojo poštenost — —

— To si mi že povedal snoči in ponoči. Upam, da si se med tem preveril o svoji zmoti. Sicer pa, če že misliš, da moraš govoriti še o tem, sem pripravljen poslušati te, toda zdaj nikakor ne! se je dvignil profesor in segel po svoji suknji.

— Ali naj smatram tvoj umik za dokaz in potrdilo?

— Kakor hočeš, če istovetiš dolžnost z umikom!

— Kakšno dolžnost?

— V šolo moram! Zvečer sem ti na razpolago!

Romihove oči so se zaiskrile:

— Kje je ona? mu je planilo iz ust.

Profesor si je oblekel suknjo in se kazal, kakor da ni slišal teh besed.

— Kje je ona? je ponovil Romih glasneje.

Jalen se je v zadregi ozrl po kavarni:

— To vprašaš mene? je dejal z glasom, ki je razodeval njegovo razdraženost.

— Tebe, da, tebe!

— Oprosti! je zamahnil profesor z desnico, se naglo okrenil in z dolgimi koraki zapustil kavarno.

Romih se je nemirno premikal na svojem sedežu, nato si je podprl glavo in govoril predse: Hinavec je — — in ta kipar tudi — — lagal je — — Z zbeganim glasom je poklical natakarja in mu naročil, naj vpraša, če so v resnici pozvali kiparja k telefonu. Ko se je natakar vrnil in povedal, da se gospodična pri blagajni ne spominja več, mu je zakotalil novčič v zahvalo, vstal, si naravnal suknjo, ki je ni bil slekel, in hitel proti vratom.

Profesor je dohitel kiparja še pred Zvezdnim trgom.

— Strašno! Ušel sem mu! ga je pozdravil od zadaj.

Kipar se je malomarno ozrl. Skoraj istočasno sta bila na njegovem obrazu nasmeš in nejevolja.

— Kaj pravite? je nadaljeval profesor.

— Ljudje smo pač čudni. Eni bolj, drugi manj, je odvrnil kipar, ne da bi zmanjšal hitrost svojih korakov.

— Tisto o mrliču in o maski ste si izmislili, kaj ne?

— In vi? Ali ne greste v šolo?

— Ali mar mislite, da bom zvečer pri Zlati duši? Rajši grem v ne vem kakšno beznico!

— Opazil sem, da sta si navzkriž, če smem pripomniti.

— Jasno. Bilo je preveč očitvidno.

— Nekaj mora imeti na srcu.

— Smili se mi. Prav zares se mi smili — — se je ustavil Jalen.

Kipar si je prižgal cigareto.

— In veste, kaj ga je vznemirilo? je stopal naprej profesor.

— No? je zamomljal kipar.

- Vaša cigaretna doza.
Zdaj se je ustavil kipar:
- Moja doza? Zakaj neki? je vprašal mirno ter stopal dalje.
- Ko ste šli na telefon, je videl znotraj vrezano neko ime —
- To ga je vzemirilo, pravite?
- Nekoliko mu dam prav. Skušal sem ga preveriti, da se moti, pa mi ni uspelo.
- Da ima prav, menite? Zakaj?
- Zaradi imena, mislim.
- Zaradi imena?
- Rekel sem mu, da je mnogo Albin na svetu.
- No, prav mnogo jih pač ni.
- Res, nekoliko redke so.
- Nemara je ljubosumen na ime.
- Na ime gotovo ne! Njegova žena je namreč tudi Albina! se je okrenil Jalen proti kiparju, ki je mirno pušil cigareto.
- In zato? je zmajeval z glavo kipar.
- Vprašal je, če se poznata.
- Kdo?
- Vi in ona?
- No — — in? — —
- Rekel sem, da ne vem.
- Saj ste mi vi pravili o njej!
- To že, ampak če se poznata, tega pa res ne vem in me tudi ne zanima — —
- Zato se pa drugi tem bolj zanimajo.
- Ampak to boste že priznali, da ima on pravico — — —
- On — — on — — nedvomno — —
- Kiparju je postajal razgovor že neprijeten.
- Profesor je pomolčal, nato pa je rekel:
- Če se spominjate, sem vas vprašal v kavarni, ako stanujete še zmerom v svojem starem stanovanju.
- Še zmerom, je odgovoril Gruden malce začuden nad temi besedami.
- Veste, zakaj sem vas vprašal to?
- Kako naj vem? se je zasmel kipar.
- Malo sitno je, toda — — ali greste zdaj domov?
- Zdaj? — — Ne, zdaj ne.
- Škoda.
- S čim vam morem ustreči:
- Ne bi vas nadlegoval, ker pa mislim, da lahko ustrezete moji želji — —
- Prosim, prosim! Če le morem.
- Stvar je enostavna. To se pravi: tako enostavna pač ni. V kavarni ste se pošalili, da stanujem pri njegovi vdovi — — pri njegovi ženi, hočem reči — —

in to je tisto, kar mi gre na živce — — Mislim, da vas ne nadlegujem s tem pripovedovanjem — —

— Ne, nikakor, gospod profesor.

— Vse, kar sem videl in zvedel od njega, je zame neizpodbiten dokaz, da ga mori blazna ljubosumnost — —

— Oprostite! Ali on ve, da stanujete tam?

— Saj je bil pri meni! Sredi noči! Bil je skandal — —

— In gospa? je vprašal kipar, ki se mu je zdelo smešno in ostudno, da se mora vatajevati.

— Bila je doma, pa je izginila — — skočila je menda kar skozi okno — —

— Ali sta se videla?

— Ne.

— In kam je šla? Se je vrnila?

— Še sluškinja ne ve, kam je šla. Najbrže k svojim sorodnikom. Davi, kò sem šel v šolo, je še ni bilo — —

— Hm, hm — —

— Ne morem vam povedati, kako je bilo. Naravnost sicer ni govoril, toda iz njegovih zmešanih besed sem sklepal, da me sumi — —

— Sumi? Česa sumi?

Nekorektnosti.

— No, mislim, da ste zaradi tega lahko popolnoma mirni, ali ne gospod profesor?

— Tudi jaz mislim. Niti najmanj mi ne more očitati.

Na kiparjevem licu se je pojavil pritajen nasmešek. Potegnil je z roko preko obraza in dejal:

— Torej to je tisto, kar vas vznemirja?

— Vznemirja me samo to, ali bolje rečeno, jezi me, ker se nisem že davno odselil.

— Malo nerodno je res.

— Seveda je. In prav to je tisto, kar imam na srcu. Ali bi ne mogel prenočiti nekaj dni pod vašo streho? Dokler ne najdem primerne sobe?

Kipar se je iznenada ustavil:

— Zelo rad, prav rad bi ustregel vaši želji — — toda — — jutri odpotujem. V resnici mi je žal. Ne zamerite mi, prosim. Sem morda čudak, ampak ne morem za to. Ne morem si misliti tujega človeka v svojem stanovanju, kadar nisem doma.

— Seveda, seveda. Na to nisem pomislil. Bo že kako.

— Upam, da mi ne boste zamerili.

— Še malo ne.

— In drevi? Ali res ne pojedete v krčmo?

— Ne!

— Povabil bi vas k sebi na črno kavo, pa imam nujen opravek tu gori, je pokazal kipar z glavo na vogelno hišo Grajske ulice.